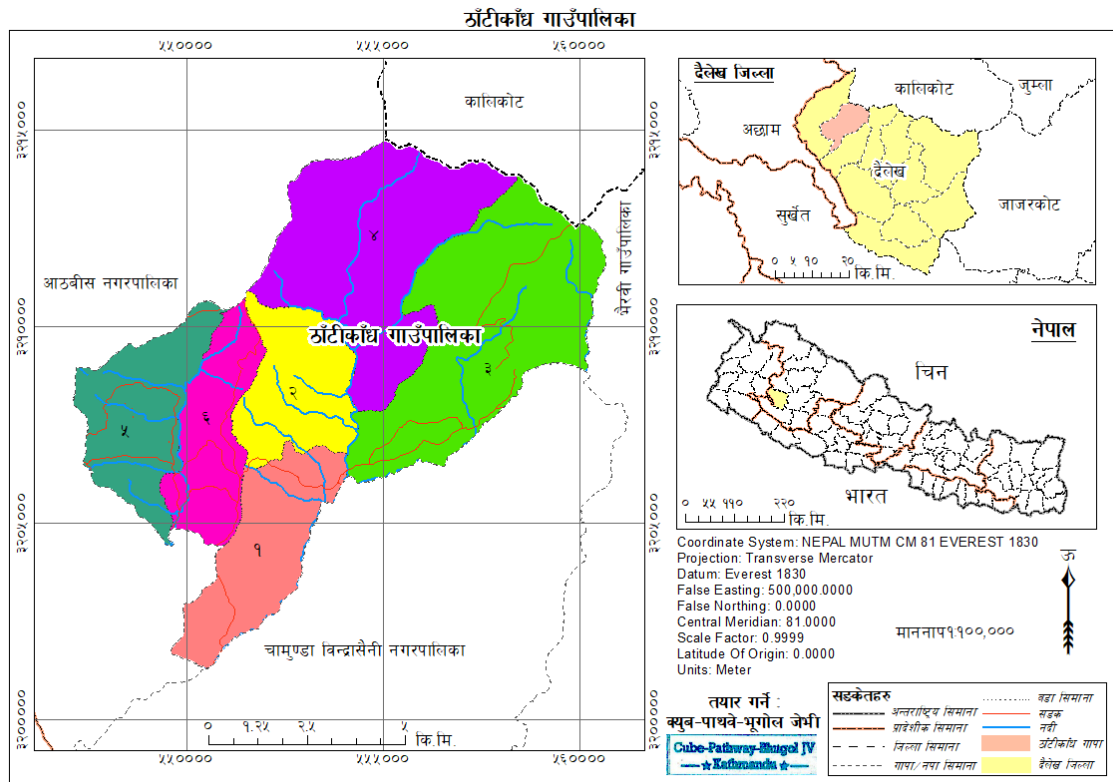

राजस्व सुधार कार्ययोजना

२०७९/८०-२०८१/८२

ठाँटीकाँध गाउँपालिका

दैलेख जिल्ला

२०७९

विषय सूची

परिच्छेद एक: परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमी	१
१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य	२
१.३ राजस्व सुधार कार्ययोजनाले राखेका उद्देश्यहरू	३
१.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया	४
१.५ अध्ययनको सीमा	१०
परिच्छेद दुई: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय	११
२.१ ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको गठन तथा नामांकरण	११
२.२ प्रशासनिक विभाजन	११
२.३ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था	१२
२.४ वडागत रूपमा घरधुरी तथा जनसंख्या	१३
२.५ आर्थिक अवस्था	१३
२.६ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था	१४
२.७ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पतिको अवस्था	१५
परिच्छेद तीन: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता	१६
३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था	१६
३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	२१
३.३ आन्तरिक स्रोततर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण	२२
३.३.१ कर राजस्व	२३
३.३.२ गैर कर राजस्व	२९
परिच्छेद चार: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा अवस्था	३६
४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति	३६
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता	३८
४.२.१ स्थानीय राजस्व परामर्श समिति	३८
४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन	४०
४.४ विगतको राजस्व संकलनको अवस्था	४२
४.५ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू	४३
परिच्छेद पाँच: राजस्व सुधार कार्ययोजना	४७
परिच्छेद छः आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण	५०

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण	५०
६.२ गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण	५३
परिच्छेद सात : अपेक्षित आय	५८
परिच्छेद आठ: कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन	६१
अनुसूचीहरू	६३
अनुसूची १: सन्दर्भ सामग्रीहरूको सूची	६४
अनुसूची २: राजस्व सुधार कार्ययोजनाका सूचकहरू	६७
अनुसूची ३: विषयगत विश्लेषणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलनको नमूना फाराम	७०
अनुसूची ४: वस्तुगत विश्लेषणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलनको नमूना फाराम	७४
अनुसूची ५: आय प्रक्षेपणको ढाँचा	८०

तालिका सूची

तालिका १: वडा अनुसार क्षेत्रफल र कार्यालय भएको स्थान	११
तालिका २: वडा अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी	१३
तालिका ३: ठाँटिकाँध गाउँपालिकाका कार्यालयको दरबन्दी तेरिज	१४
तालिका ४: आयका शीर्षक र संभावनाहरू	२१
तालिका ५: सम्भाव्य सम्पत्ति करदाता तथा सम्पत्ति कर	२४
तालिका ६: सम्भाव्य मालपोत करदाता तथा मालपोत कर	२५
तालिका ७: सम्भाव्य घरजग्गा बहाल करदाता तथा कर	२६
तालिका ८: व्यवसाय कर तथा सम्भावित आय	२७
तालिका ९: बहाल बिटौरी शुल्क अन्तर्गत अनुमानित राजस्व	३१
तालिका १०: सिफारिश तथा दस्तुरको सम्भाव्यता विवरण	३३
तालिका ११: फोहर मैला दस्तुर सम्भाव्यता विवरण	३५
तालिका १२: राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण	३६
तालिका १३: राजस्व परामर्श समिति	३८
तालिका १४: ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकामा राजस्व सम्बन्धी काम गर्ने कर्मचारीहरूको विवरण	३९
तालिका १५: राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था	४०
तालिका १६: गाउँपालिकाको राजस्व संरचना (रु हजारमा)	४२
तालिका १७: राजस्व सुधार कार्ययोजनाहरू	४७
तालिका १८: गैरकर राजस्व सुधार योजनाहरू	४८
तालिका १९: आगामी तीन आ.व.का लागी राजस्व प्रक्षेपण (रु. हजारमा)	५०

तालिका २०: आगामी तीन आ.व.का लागी राजस्व प्रक्षेपण	५४
तालिका २१: प्रक्षेपित आय संरचना (रु. हजारमा)	५८

चित्र सूची

चित्र १: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरू	४
चित्र २: ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकाको भौगोलिक अवस्थिति	१२
चित्र ३: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार	१६
चित्र ४: राजस्व तथा करका विभिन्न शीर्षकहरू	२३
चित्र ५: व्यवसाय कर संकलनको सम्भावित सुधारहरू	२८
चित्र ६: राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू	४४
चित्र ७: राजस्व सुधारका कार्य योजनाहरू	६१

परिच्छेद एक: परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

वर्तमान संविधानले राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने गरी तीनवटै तहको कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ । यसै बमोजिम स्थानीय सरकारलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको परिपूर्तीका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेकोछ । संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न संभव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरु लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएकोछ । त्यसैगरी संघ सरकारबाट असुल हुने मूल्यअभिवृद्धि कर र आन्तरिक अन्त शुल्कबाट प्राप्त हुने राजस्वबाट तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी रकमबाट तोकिएको प्रतिशत रकम प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई बाँडफाँड हुने प्रावधान रहेको छ ।

नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ मा स्थानीय सरकारहरुले विभिन्न किसिमका राजस्व उठाउन सक्ने अधिकारको बारेमा उल्लेख गरिएको छ । यी अनुदान तथा राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकमले स्थानीय तहको खर्चको आवश्यकता केही अंशमात्र पुरा हुने हो सबै आवश्यकता पुरा हुन सक्दैन । खर्च आवश्यकता र स्रोतका बीचको अन्तर कम गर्न राज्यको राजस्व अधिकार मध्येबाट समेत तहगत सरकार बीच राजस्व अधिकार बाँडफाँड गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र संघीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड वापत रकम प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

वर्तमान अवस्थासम्म अधिकांश स्थानीय तहहरु संघ र प्रदेशबाट प्रदान गरिएको बाह्य श्रोतमा निर्भर रहेको देखिन्छ । स्थानीय तहहरुलाई स्थानीय राजस्व उठाउने अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको छ तापनि उनिहरु करको संभाव्यता पहिचान गर्न, कर सम्बन्धि डाटावेस बनाउन र कर प्रशासनलाई नियमन गर्न कमजोर देखिन्छन । संविधान र कानूनबाट प्राप्त अधिकारलाई उपयोग गर्ने क्रममा स्थानीय सरकारहरु प्रदेश र संघको मुख मात्रै ताक्ने र आन्तरिक श्रोत र राजस्व परिचालनमा लामो समय उदासिन हुने हो भने त्यसले दीर्घकालमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता र दिगोपनमा प्रश्न उठ्न सक्ने कुरालाई नजर अन्दाज गर्न मिल्दैन । यसबाट छुटकारा पाउनको लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका संभावनाहरुको खोजी गर्ने, संभाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयाशका

आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको खाँचो देखिन्छ ।

यसै सन्दर्भमा कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत दैलेख जिल्लाको ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयनबाट स्थानीयतहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई मार्गदर्शन गर्न यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यो कार्ययोजनालाई स्थानीय तहलाई आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउन र राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृत्यालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत मिल्ने विश्वास लिईएको छ ।

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

हाल नेपालको राज्य सञ्चालनमा संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहबाट हुने व्यवस्था नेपालको संविधानले व्याख्या गरेको छ । देशमा सङ्घियता आएपछि पहिले केन्द्रले दिने रकम तथा बजेटमा मात्र आश्रित स्थानीय तहहरुलाई पनि आफैँले राजस्व संकलन गर्न सक्ने अधिकार प्रत्याभूत गरिएको छ । त्यसैले स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व विनियोजन बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा सेवा शुल्क, पर्यटन शुल्क तथा दण्ड जरिवाना जस्ता गैर कर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ । साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्नसक्ने, नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था समेत छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ द्वारा अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणलाई व्यवस्थापन गरिनुका साथै स्थानीय सरकारले कर लगाउदा वैज्ञानिक करका आधारभूत मान्यताहरुका आधारमा कर करदाताले तिर्न सक्ने क्षमता र कर प्रणाली समानता र न्यायमा आधारित रहने गरी स्थापना गर्न, स्वेच्छिक रुपमा कर तिर्न प्रेरीत हुने वातावरण सिर्जना गर्न र कर लगाउँदा करको आधार, करको दर र कर तिर्ने अवधि निश्चित गर्न, स्थानीय सरकारको आन्तरिक राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार संचालन ऐन (२०७४) ले स्थानीयतहहरुलाई आन्तरिक आय परिचालन गर्नसक्ने उल्लेख्य अधिकार दिएको भए तापनि ती अधिकारलाई व्यवस्थित तथा परिनाममुखी तरिकाले कार्यान्वयन गर्न सक्ने क्षमता सबैमा विकास भइसकेको छैन । यसको पछाडि अनेक कारणहरु हुनसक्छन् जस्तै सङ्घिय संरचनाको अभ्यास नयाँ हुनु, आयका श्रोतहरुको पहिचान गर्नसक्ने खालको दक्ष जनशक्ति

अधिकांश स्थानीय तहहरूमा नहुनु, अनुगमन संयन्त्र नहुनु, स्थानीय तहहरूसँग रहेका संभाव्य स्रोतहरूका बारेमा तथ्यांक नहुनु, राजस्व संकलन र त्यसको बाँडफाँड बारेमा जनतालाई बुझाउन नसक्नु, स्थानीय तहमा राजस्वको दायरा बृद्धि गर्ने सम्बन्धमा स्थानीय तहको नेतृत्वको इच्छाशक्ति कम हुनु आदि ।

उल्लेखित अवस्थाहरूमा सुधार ल्याउनको लागि आन्तरिक आयको अवस्था विश्लेषण गरि सुधारका मार्गहरूपथ पहिचान गर्नु, राजस्व बृद्धिका संभावनाहरूको खोजी गर्नु, राजस्व प्रशासनको विद्यमान संगठनात्मक संरचनाको विश्लेषण गर्दै सुधारका ठोस आधारहरू पहिल्याउनु, र आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्वको प्रक्षेपण गर्नु नितान्त आवश्यक हुने हुँदा यस प्रतिवेदनमा कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत दैलेख जिल्लाको ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार पारिएको छ ।

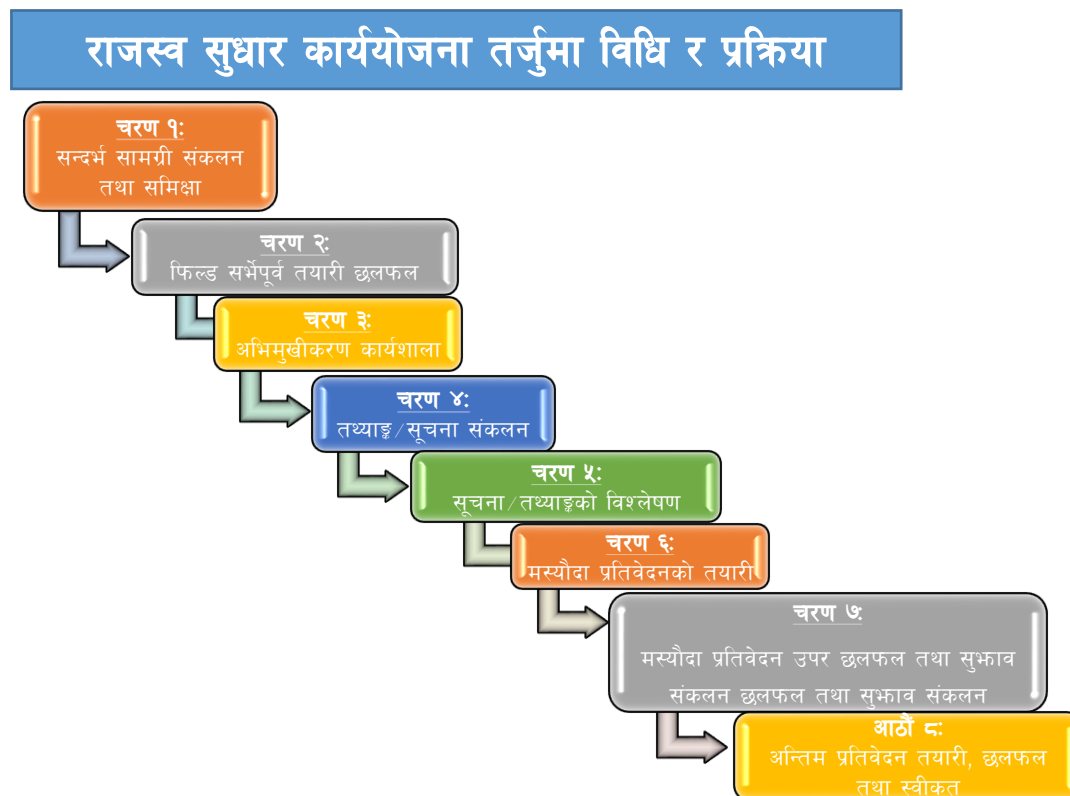
१.३ राजस्व सुधार कार्ययोजनाले राखेका उद्देश्यहरू

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको मूल उद्देश्य ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन क्षमता सुधारको लागि राजस्व सम्भाव्यता अध्ययन गर्नु, सम्भाव्यताको अधिकतम उपयोगको लागि गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूको पहिचान गरी कार्ययोजना तयार गर्नु तथा सोको आधारमा भविष्यको आय प्रक्षेपण गर्ने कार्यमा उनीहरूलाई सक्षम बनाउनु रहेको छ । यस कार्ययोजना तर्जुमाका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय अनुसार रहेका छन् :

- ✓ स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरू तथा कर्मचारीहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- ✓ विभिन्न शीर्षकका कर र यसका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- ✓ आन्तरिक आय बृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- ✓ स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक संरचना, राजस्व सङ्कलन तथा विलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित स्थानीय तहको समग्र राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण गर्ने ।
- ✓ स्थानीय तहको आन्तरिक आय बृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- ✓ नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनु पर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने,
- ✓ स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन, नियमावली लगायतका कानूनी तथा संस्थागत व्यवस्थाको पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारको लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूलाई देहाय अनुसारका चरणमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र १: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरू

पहिलो चरण: सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा समिक्षा

राजस्व सुधार कार्ययोजनासँग सान्दर्भिक विभिन्न सामग्रीहरूको संकलन, अध्ययन तथा समिक्षा गरियो । संकलित सामाग्रीहरूको समिक्षाबाट आफुले गर्न आँटेको कामको रूपरेखा निर्धारण गर्न मद्दत पुगेको थियो । कार्य योजना निर्माणको लागी आवश्यक सूचकहरू पहिचान गर्न र सूचना संकलनको लागी आवश्यक प्रश्नावली तथा चेकलिष्ट विकास गर्ने कार्यको लागी पनि सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययनले सहयोग पुगेको थियो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने सन्दर्भमा अध्ययन गरिएको केही मुख्य सन्दर्भ सामग्रीहरूको सूची तल उल्लेख गरिएको छ ।

सन्दर्भ सामाग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र
नेपालको संविधान	- राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड (भाग १९ : धारा २२८ देखी २३० सम्म) - स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ : धारा २२८ देखी २३० सम्म) - संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखी ९ सम्म)
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	- गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार (परिच्छेद: ३) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्र (परिच्छेद: ९) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली (परिच्छेद: १०)
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	- राजस्वको अधिकार (परिच्छेद: २) - राजस्वको बाँडफाँड (परिच्छेद: ३) - अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद: ४) - वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेद: ५) - आय व्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफा १८) - राजस्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफा १९) - वित्तीय अनुशासन (परिच्छेद: ८) - नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची १, २ र ३) - प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड (अनुसूची ४)
राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँड तथा अनुदान (परिच्छेद ४)
केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भएका गरिएका संशोधनहरू
नेपाल सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐनहरू	स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधित प्रावधानहरू
प्रदेश सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र प्रदेश आर्थिक ऐनहरू	स्थानीय तह र प्रदेश सरकारबीच साझा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानूनले गरेका व्यवस्थाहरू

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४	स्थानीय तहको राजस्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एकरूपताका लागि
स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण (प्रोफाइल)	स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरूको आधार (द्वयकभ) बारेको सूचना र तथ्यांक
स्थानीय तहका विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू	स्थानीय राजस्व र आयको प्रवृत्ति विश्लेषण
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानूनका नमुनाहरू	स्थानीय तहको राजस्व अधिकारको उपयोगका लागि कानूनी र नीतिगत व्यवस्था
अन्य स्थानीय तहले विगतमा तर्जुमा गरेका कार्ययोजनाहरू	सन्दर्भ सामग्रीको रूपमा
अन्य दस्तावेजहरू	सन्दर्भ सामग्रीको रूपमा

दोस्रो चरण: फिल्ड सर्भे पूर्व तयारी छलफल

गाउँपालिकामा कार्ययोजना तर्जुमाकालागी आवश्यक तथ्याङ्क/सूचना संकलन गर्न जानुभन्दा पहिले प्रदेश शुशासन केन्द्र सुर्खेतमा मिति २०७८ चैत्र १७ मा एक दिवसीय छलफल कार्यक्रम राखिएको थियो । उक्त छलफल कार्यक्रममा क्युव-पाथवे-भूगोल जेभीबाट तयार पारिएको प्रश्नावली तथा चेकलिष्टका बारेमा विस्तृत छलफल भयो र उक्त छलफलमा प्रदेश शुशासन केन्द्रका तर्फबाट दिनुभएका सुझावहरूलाई समेत सम्बोधन गरी प्रश्नावली तथा चेकलिष्टलाई अन्तिम रूप दिइएको थियो । उक्त कार्यक्रममा क्युव-पाथवे-भूगोल जेभीका तर्फबाट विषय विशेषज्ञले राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी सैद्धान्तिक र व्यावहारिक पक्षहरूको बारेमा प्रस्तुतिकरण गर्नुभएको थियो र उक्त प्रस्तुतिकरणमा उठेका जिज्ञासाहरूलाई सम्बोधन पनि गर्नुभएको थियो ।

तेस्रो चरण: अभिमुखीकरण कार्यशाला

गाउँपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिले राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागी क्युव-पाथवे-भूगोल जेभीबाट खटिने फिल्ड अनुसन्धान टोलीले स्थानीय तहका प्रमुख तथा उप-प्रमुख, स्थानीय तहको राजस्व परिचालन सम्बन्धि काम गर्ने कर्मचारीहरू र राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरूलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी सम्बन्धमा मिति २०७८/१२/२८ मा अभिमुखीकरण गर्ने कार्य गरेको थियो ।

चौथो चरण: तथ्याङ्क/सूचना संकलन

कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यका लागी संस्थागत सूचना तथा तथ्यांकहरु समेत आवश्यक पर्ने हुन्छ । यसका लागी स्थानीय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका, आर्थिक ऐनहरु, राजस्व सम्बन्धी कानूनहरु, प्रगति विवरणहरु तथा खर्चको फाँटवारी, प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन, संभव्यता अध्ययन प्रतिवेदनहरु आदिबाट पनि आवश्यक सूचना र तथ्यांक प्राप्त गरियो । त्यसबाहेक, उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायीहरुको संगठन, होटल व्यवसायीहरुको संगठन आदि पेशागत एवम् व्यवसायीक संस्थाहरु लगायतका सरोकारवाला पक्षहरुसंगको छलफलबाट पनि आवश्यक सूचना तथा तथ्यांकहरु संकलन गरिएको थियो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारीको क्रममा मुख्यतः निम्न प्रकारका सूचनाहरु संकलन नबचपथभपय तजपथय ।

- ✓ राजस्व प्रशासनको वर्तमान अवस्था, राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण
- ✓ राजस्व परिचालनका लागी अवलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरु
- ✓ कम्तीमा विगत तीन आर्थिक वर्षहरुको अनुमानित तथा यथार्थ आय विवरण
- ✓ गत वर्ष तथा चालु वर्षको हाल सम्मको यथार्थ आय विवरण
- ✓ चालु वर्षको आर्थिक ऐन तथा बजेट
- ✓ आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- ✓ आन्तरिक आय संकलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरु सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना
- ✓ राजस्व सुधारका लागी गर्नुपर्ने कार्यहरु तथा सोको जिम्मेवारी, आदि ।

कुनै सूचनाहरु/तथ्याङ्कहरु नमिल्दा र असंगतिपूर्ण देखिन गएमा त्यसलाई पुनः प्रमाणिकर गरिएको थियो । यसरी प्रमाणिकरण गरिसकिएको तथ्याङ्कलाई कार्ययोजनाको उद्देश्यहरुले खोजे अनुसार तालिकामा रुपान्तरण गरिएको थियो । वस्तुगत विश्लेषणको लागी आवश्यक तथ्याङ्क **अनुसूची २** अनुसार र विषयगत विश्लेषणको लागी आवश्यक तथ्याङ्क **अनुसूची ३** अनुसार संकलन गरिएको थियो ।

पाँचौ चरण: सूचना/तथ्याङ्कको विश्लेषण

सूचना संकलन गरिसकेपछि त्यस्ता सूचनाहरुलाई विश्लेषण गरिएको थियो । सूचना विश्लेषणको लागी तथ्याङ्कीय विधि तथा गुणात्मक विश्लेषण विधि दुवैलाई प्रयोगमा ल्याइने छ । राजस्व सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण गरी सुधारका उपायहरु पहिचानको लागी गुणात्मक विश्लेषण विधि प्रयोग गरिएको थियो भने राजस्वको बृद्धिदर तथा विद्यमान दायराको विश्लेषण तथ्याङ्कीय विधि द्वारा गरिएको थियो ।

स्थानीय तहको राजस्व अधिकार, हाल गरिरहेको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय संकलनमा पर्ने प्रभावहरुको मूल्याङ्कन लाई ध्यान दिदै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यसरी तयार गरिने प्रक्षेपणले ठाँटिकाँध

गाउँपालिकाको बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ । यसैगरी ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको विगतको आयको वृद्धिदरको विश्लेषण गरी आय संकलनको अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ । शुरु र अन्तिम विन्दुको आधारमा वार्षिक वृद्धिदरको गणना निम्न शत्रको प्रयोग गरि गरिएको थियो ।

$$CAGR = \left[\frac{\text{Ending Value}}{\text{Beginning Value}} \right]^{\frac{1}{\text{Number of Years}}} - 1$$

जहाँ,

CAGR = औसत वार्षिक वृद्धिदर

Ending Value = अन्तिम वर्षको यथार्थ रकम

Beginning Value = पहिलो वर्षको यथार्थ रकम

आय प्रक्षेपण सँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको विश्लेषण **अनुसूची ४** अनुसार गरिएको थियो ।

छैठौँ चरण: मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी

अध्ययनबाट आएका तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूलाई विभिन्न तथ्याङ्कीय विश्लेषण तथा गुणात्मक विश्लेषण विधिहरूको प्रयोग गरी मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । लेखनको कार्य सकेसम्म भाषागत विज्ञता भएका व्यक्तिले गर्दा राम्रो हुने हुँदा लेखनको जिम्मेवारी कसले लिने हो पूर्व तयारी चरणमै निश्चित गरिएको थियो । प्रतिवेदनको विषयसूची निम्न अनुसार छ ।

परिच्छेद – एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमी

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरू

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

१.५ योजनाका सीमाहरू

परिच्छेद – दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय .

२.२ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था .

२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था .

परिच्छेद – तीन : स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता .

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था .

- ३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था
- ३.३ आन्तरिक राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण
- ३.३.१ स्थानीय कर राजस्व
- ३.३.२ गैर कर राजस्व

परिच्छेद – चार : आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

- ४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति
- ४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता
- ४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन
- ४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

परिच्छेद – पाँच : राजस्व सुधार कार्ययोजना

- ५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

परिच्छेद – छ : आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

- ६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण
- ६.२ गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

परिच्छेद – सात: अपेक्षित नतिजा

परिच्छेद – आठ: अनुगमन तथा मूल्यांकन

अनुसूचीहरू:

- अनुसूची १ तथ्याङ्क संकलन सूची
- अनुसूची २ विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम
- अनुसूची ३ वस्तुगत विश्लेषणको नमूना फाराम
- अनुसूची ४ आय प्रक्षेपणको ढाँचा

सातौं चरण: मस्यौदा प्रतिवेदन उपर छलफल तथा सुझाव संकलन

उपरोक्त चरणहरू पश्चात् तयार गरिएको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धित सरोकारवालाहरू समक्ष प्रस्तुत गरी सुझाव लिइने छ । यसका लागी परामर्श कार्यशाला/बैठकको आयोजना गरिएको थियो । यस्तो छलफलबाट प्रतिवेदनमा छुट भएका विषय वा तथ्याङ्कीय कमजोरीहरूलाई सच्याउन र प्रतिवेदनका विषयमा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी प्रदान गर्न पनि सहयोग पुग्ने छ ।

आठौँ चरण: अन्तिम प्रतिवेदन तयारी, छलफल तथा स्वीकृत

मस्यौदा प्रतिवेदनमा प्राप्त भएका सुझाव समेतको आधारमा अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो । यसरी तयार भएको कार्ययोजना सरोकारवालाहरूको बिचमा प्रस्तुतिकरण गरिएको थियो । दिइएका सुझावहरूको यथोचित सम्बोधन गरि प्रतिवेदनलाई अन्तिम रूप दिइने छ र स्थानीय राजस्व परामर्श समिति मार्फत कार्यपालिकामा पेश गरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराइने छ । कार्यपालिकाबाट प्रतिवेदन स्वीकृत गराउँदा प्रतिवेदन कार्यान्वयनका लागी आवश्यक पर्ने बजेट विनियोजन गर्ने कार्यमा पनि सहजता आउने अपेक्षा गरिएको छ ।

१.५ अध्ययनको सीमा

यस ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि उपलब्ध सीमित स्रोत साधन, पर्याप्त सूचनाको अभाव, सीमित समयका कारण यस अध्ययन निम्न अनुसारको सीमामा रहि तयार गरिएको छ ।

- ✓ यस राजस्व सुधार कार्ययोजना ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, स्थानीय पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूसँग गरिएको छलफल, गोष्ठी, अन्तर्क्रिया तथा कार्यशालाबाट प्राप्त सल्लाह, सुझाव र सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो ।
- ✓ संघ तथा प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने राजस्व बाँडफाँड र समानीकरण अनुदानको रकम प्रक्षेपण हालको अभिलेखलाई आधार मानी वार्षिक रूपले बृद्धि हुने अनुमान गरी लेखाजोखा गरिएको तथा गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने राजस्वमा केन्द्रित रही योजना तर्जुमा गरिएको छ ।
- ✓ राजस्व सम्भाव्यता आँकलन गर्न प्रमाणिक तथ्यांक नभएको अवस्थामा सरोकारवाला हरुसंगको अन्तरक्रियाबाट आवश्यक तथ्याङ्क लिएको थियो ।

परिच्छेद दुई: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

यस परिच्छेद दुईमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, अवस्थिति, मावन शसाधन साथै भौगोलिक, आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था तथा गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमतालाई पनि चित्रण गरिएको छ ।

२.१ ठाँटीकाँध गाउँपालिकाको गठन तथा नामांकरण

यस ठाँटीकाँध गाउँपालिकाका कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत दैलेख जिल्लाको पश्चिम भाग तिर अवस्थित छ (चित्र १) । यो गाउँपालिका । नेपालको कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत दैलेख जिल्लाका चार गाउँपालिकार सात गाउँपालिका मध्ये ठाँटीकाँध गाउँपालिका दैलेख जिल्ला निवाचन क्षेत्र नं. २ मा पर्दछ । पूर्वमा दैलेख जिल्लाको चामुण्डा विन्द्रासैनी गाउँपालिका, उत्तरमा कालिकोट जिल्लाको कालिका गाउँपालिका पश्चिममा दैलेखको आठवीस गाउँपालिका र दक्षिणमा चामुण्डा विन्द्रासैनी न.पा. र आठवीस न.पा. को भूभागको बीचमा अवस्थित ठाँटीकाँध गाउँपालिका बि.सं. २०७३ फाल्गुन २७ गते स्थापना भएको थियो। प्राकृतिक सम्पदा, साधन श्रोतमा सम्पन्न भएर पनि आर्थिक रूपले कमजोर रहेको छ । यस ठाँटीकाँध गाउँपालिकामा साविक विशाला गा.वि.स., साविक तोलीजैसी गाविस र साविक लकान्द्र गा.वि.स. मिलेर सिङ्गो गाउँपालिका बनेको छ ।

२.२ प्रशासनिक विभाजन

यस गाउँपालिकालाई जम्मा ६ वटा वडामा विभाजन गरिएको छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रफलका हिसावले वडा ३ नं. सबैभन्दा ठूलो छ भने सबैभन्दा सानो वडा नं. ६ हो, जसको क्षेत्रफल मात्र ८.८७ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ८८.२२ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको प्रशासनिक विभाजन तथा क्षेत्रफल तलको तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

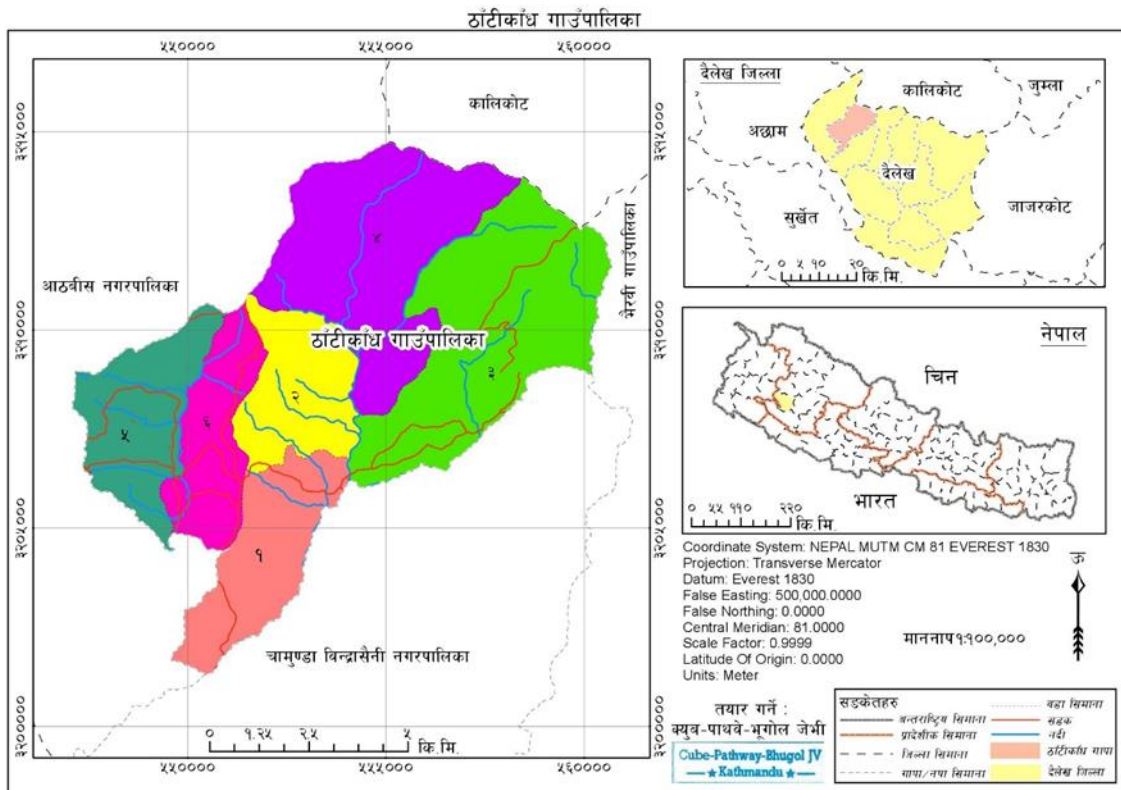
तालिका १: वडा अनुसार क्षेत्रफल र कार्यालय भएको स्थान

वडा नं.	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	वडा कार्यालय रहेको स्थान
१	११.१४	लकान्द्र
२	९.७३	प्याडुलि
३	२५	वहाकोट
४	२२.३६	गैरागाउँ
५	११.१२	तोलीजैसी
६	८.८७	पाँचला
जम्मा	८८.२२	

२.३ भौगोलिक तथा प्राकृतिक अवस्था

जल, जमिन, जंगल, जडिवुटी, जंगली जनावर, एवम उर्वरभूमि रहेको यो गाउँपालिका पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिण गोलाकार भू-धरातल भएको अनेकतामा एकता रहेको गाउँपालिका हो । यो गाउँपालिकाको उत्तरी क्षेत्रमा रहेको वनजंगलका कारण पानीका प्रशस्त श्रोतहरु, जडिवुटी, जंगली जनावर, तथा निलम पाइनुका साथै स्याउ खेती र अलैची, खेतीको संभावना समेत रहेको छ । साथै पशुपालन तथा विभिन्न तरकारी खेतीको पनि प्रशस्त सम्भावना रहेको छ । यस गाउँपालिकाको मध्ये भागमा विभिन्न खाद्यवाली जस्तै धान, गहुँ, मकै, कोदो एवम तरकारी खेतीको प्रशस्त संभावना रहेको छ ।

पूर्वमा रामगाड, उत्तरमा भूतगाड भएर वग्ने सिङ्गो रामगाड खोला, पश्चिम तर्फ वग्ने चिनेखोला निरन्तर वगिरहने खोलाहरु हुन । यी ३ वटै खोलाहरु ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, जस्ता निर्माण सामग्रीहरु उपलब्ध गर्न गराउन सकिने अवस्था छ । साथै जलविधुतको प्रशस्त सम्भावनाहरु रहेका छन् । लेकाली क्षेत्रमा पाईने निलम ढुङ्गा र जौचौरमा भएको तामाखानी एवम तिरुवा टोलको फलाम खानी को उत्खनन गर्न सकेमा ठाँटीकाँध गाउँपालिका लगायत सिङ्गो दैलेख जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रकै आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुग्ने सम्भावना रहेको छ ।

चित्र २: ठाँटीकाँध गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति

२.४ वडागत रूपमा घरधुरी तथा जनसंख्या

यस गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ८८.२२ वर्ग किलोमिटर छ भने राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार जम्मा जनसंख्या १८,८९६ रहेको छ । बसोवासका हिसावले यस गाउँपालिकामा विभिन्न जात जातिहरु रहेको छन् । जसमा ब्राह्मण, क्षेत्री, दमाई, कामी, बादि, आदिवासी जनजाति आदिको बसोवास गरि आएका छन् । जसका आफ्नै भाषा भाषि छन् ।

यस गाउँपालिकामा कुल जनसंख्या २०६७० (महिला ९८६३ र पुरुष १०८०४) रहेको छ साथै ३९८५ घरधुरी रहेको छ । साथै यस गाउँपालिकाको जनघनत्व २३४ जना प्रति वर्गकिलोमिटर रहेको छ । यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं.३ मा (३७५०) र सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या वडा नं. २ मा (३३११) रहेको छ । साथै यस गाउँपालिकामा वडा नं. ३ मा सबैभन्दा बढी ८०८ र सबैभन्दा कम वडा नं. १ मा ६०६ घरधुरि रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको वडा अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी विवरण तलको तालिका नं. २ मा दिइएको छ ।

तालिका २: वडा अनुसार जनसंख्या तथा घरधुरी

वडा नं.	घरधुरी संख्या	जनसंख्या		
		पुरुष	महिला	जम्मा
१	६०६	१७१८	१६०८	३३२६
२	६१८	१७४९	१५६२	३३११
३	८०८	१९६९	१७८१	३७५०
४	६३३	१८१०	१६६२	३४७३
५	६७०	१७५८	१६७८	३४३७
६	६५०	१८००	१५७२	३३७३
जम्मा	३९८५	१०८०४	९८६३	२०६७०

स्रोत: वस्तुस्थिति विवरण, ठाँटिकाँध गाउँपालिकाका २०७५

२.५ आर्थिक अवस्था

गाउँपालिका पार्श्वचित्र र फिल्ड अध्ययन अनुसन्धान गर्दा यस गाउँपालिकाको प्रमुख पेशा कृषि तथा पशुपालन रहेको छ । यस गाउँपालिकाको कुल जनसंख्यामध्ये कृषिमा लगभग २८.७६ प्रतिशत, नोकरी तथा जागिरमा २.०२ प्रतिशत, वैदेशिक रोजगारीमा ०.५ प्रतिशत, उद्योग तथा व्यापार व्यवसायमा करिब १.५ प्रतिशत जनसंख्या संलग्न रहेको पाइन्छ । यस ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको प्रतिव्यक्ति वार्षिक आम्दानी रु ३३५८ मात्र देखिन्छ । गाउँपालिका पार्श्वचित्र र फिल्ड अध्ययन अनुसन्धान अनुसार एक परिवारले एक वर्ष भित्र गर्ने औसत आम्दानी र खर्चको विश्लेषण गर्दा कुल आम्दानीको औसतमा ३५.७७% खर्च गर्ने सर्भेक्षणबाट देखिन्छ ।

यस ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकामा आफ्नै कृषि उत्पादनले वर्षभरि खान पुग्ने जनसंख्या भने कमै रहेको सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । आफ्नै उत्पादनले १ देखि ३ महिना सम्म खान पुग्ने लगभग ३६.५ प्रतिशत घरघुरि, ४ देखि ६ महिना सम्म खान पुग्ने ४०.२६ प्रतिशत, ७ देखि ९ महिना सम्म खान पुग्ने १०.६ प्रतिशत घरघुरि छन् भने मात्र ११.५४ प्रतिशत घरघुरिलाई ९ महिना भन्दा बढी खान पुग्ने देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा लगभग १३.८८ प्रतिशत घरपरिवारको आफ्नै खेति योग्य जमिन नभएको पनि जानकारीमा आएको छ ।

यस गाउँपालिकाको आवासीय संरचनाको अवस्था हेर्दा कुल घरघुरी ३९८५ मध्ये अधिकांस परिवारको आफ्नै घर भएको छ । गाउँपालिका कुल परिवार मध्ये ३९५४ परिवार आफ्नै एकल घरमा बस्दछन् भने सगोलमा बस्ने ३१ र भाडामा बस्ने २८९ परिवार रहेको फिल्ड सर्भेक्षणबाट देखिन्छ । यस पालिकामा घरहरुको छाना धेरैजसो खर वा फुसको ४३६ जस्ताको छाना ५५७ रहेका छन् । यसका साथै टायल वा ढुंगाले छाएका घरहरु २७०३ र सिमेन्टद्वारा बनेका घर संख्या २६२ रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकामा भवन मापदण्ड लागू भैसकेको भए पनि अबै मापदण्ड विना बनेका घरहरु पनि भेटिएका छन् । सर्भेक्षण अनुसार मापदण्ड विपरित बनेका घर ३५५४ (८९.१८%) छन् भने मापदण्ड अनुसार बनेका ३५३ (८.८५%) छन् भने मापदण्ड नै थाहा नभएका घरहरु ७८ (१.९५%) रहेको देखिन्छ । साथै यस गाउँपालिकामा बनेका घरहरु भुकम्प प्रतिरोधी छन्, ३६३२ घरहरु भुकम्प प्रतिरोधी छैनन् ।

यस गाउँपालिकामा कृषि (धान, मकै, कोदो) बाहेक अन्यहरु माछा पालन, मौरी पालन, बाखा पालन, पनि गरेको देखिन्छ ।

२.६ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

नवगठित गाउँपालिका/नगरपालिकाको पहिलो निर्वाचन २०७४ वैशाख ३१ गते सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु मार्फत् गाउँपालिकाको कार्य संचालन भई आएको छ । यस गाउँपालिकामा रहेको दरबन्दी अनुसार हाल निम्नानुसार कर्मचारीहरु कार्यरत रहेका छन् । जसको विवरण तलको तालिका नं. ३ र ४ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको कार्यालयमा २०७८ चैत्र महिनासम्म कार्यरत स्थायी कर्मचारीहरुको संख्यात्मक विवरण देहायअनुसार रहेको छ ।

तालिका ३: ठाँटिकाँध गाउँपालिकाका कार्यालयको दरबन्दी तरेज

क्र.सं.	पद	सेवा	कार्यरत संख्या
१	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	प्रशासन	
२	अधिकृत	प्रशासन	२
३	अधिकृत	योजना	
४	अधिकृत	स्वास्थ्य	१

क्र.सं.	पद	सेवा	कार्यरत संख्या
५	अधिकृत	सा.वि	१
६	अधिकृत	कृषि	
७	अधिकृत	पशु	
८	अधिकृत	लेखा	
९	इन्जिनियर	प्राविधिक	१
१०	सब ईन्जिनियर	प्राविधिक	१
११	अमिन	प्राविधिक	
१२	सहायक	प्राविधिक, लेखा, आलेप, पशु, वडा, जिन्सि, कृषि, प्रशासन, योजना	५
१३	कार्यालय सहयोगी	गाउँपालिका कार्यालय	
	कार्यालय तर्फ कुल		१२
	वडा कार्यालय तर्फ कुल		७
	कुल जम्मा		१९

श्रोत: ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकाको आधिकारीक वेबसाइट, २०७८ चैत्र २७

२.७ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पतिको अवस्था

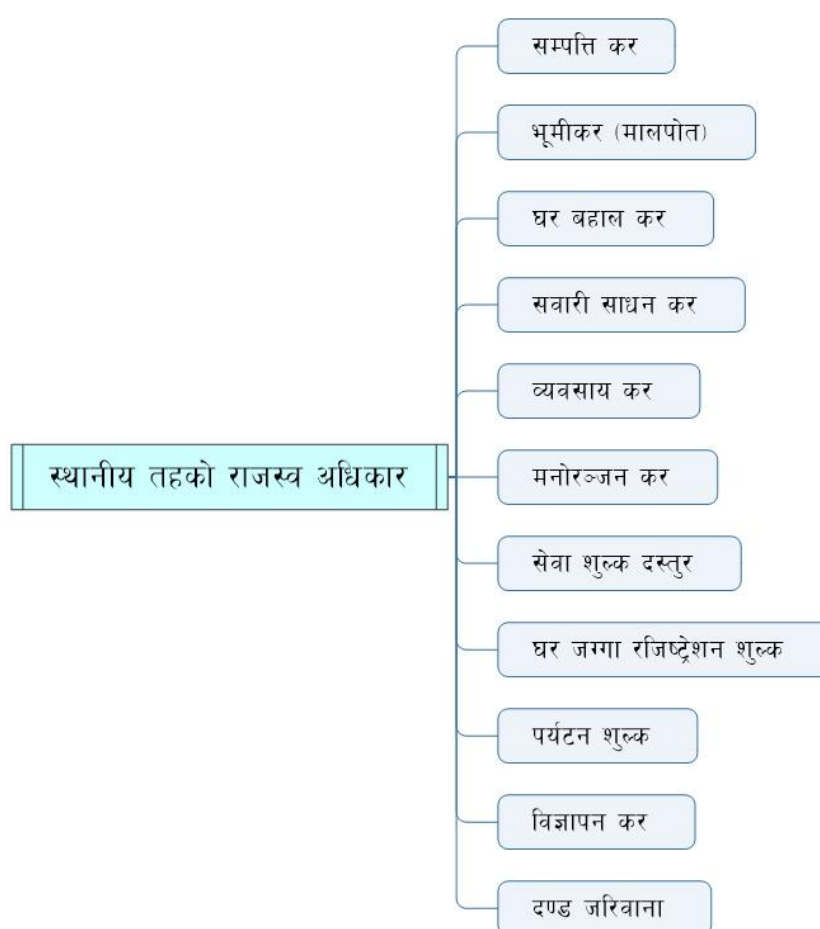
यस ठाँटिकाँध गाउँपालिकाका आफ्नै कार्यालय भवन नभएको हुनाले हाल भाडामा कार्यालय संचालन भैरहेको छ । साथै वडा नं. १ र २ वडा कार्यालयहरुको आफ्नो भवन नभएकोले भाडामा नै संचालन भैरहेको छ । बाँकि ३,४,५ र ६ वडा कार्यालयहरुको आफ्नै भवनमा कार्यालय संचालन भैरहेको छ । गाउँपालिका तथा आफ्नो भवन नभएका वडाहरुले निकट भविष्यमा आफ्नै भवन बनाउने योजना पनि रहेको छ । सवारी साधनअन्तर्गत यस गाउँपालिकामा स्कर्पियो जीप १, एम्बुलुलेन्स १ र मोटरसाइकल ६ थान रहेको छ । यस गाउँपालिका तथा सबै वडाहरुमा कम्प्युटर तथा प्रिन्टर, टेबुल, कुर्सी, सोफा, दराज लगायत कार्यालय सामग्रीहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिका कार्यालय प्रयोजनका लागी आवश्यक अन्य न्यूनतम कार्यालय सामग्रीहरु रहेका छन् ।

परिच्छेद तीन: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेद तीनमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भावना, समस्या तथा चुनौतिहरूलाई शीर्षकगत रूपमा विस्तृत विश्लेषण गरिएको छ । यस विश्लेषणबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको सम्भावना र पहिचानमा सुधार गर्न यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले महत्वपूर्ण सहयोग गर्ने छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहलाई वित्तीय अधिकार अन्तर्गत निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ । चित्र नं. ३ मा राजस्व अधिकारहरूलाई देखाइएको छ ।

चित्र ३: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार

संघीय कानून अन्तर्गत स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

क) गाउँपालिकाको एकल अधिकार:

१) कर

- **सम्पत्ति कर:** आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमीकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने । ऐनमा “घरले चर्चेको जग्गा” भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्ने । *(आर्थिक ऐन, २०७५ र केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*
- **भूमि कर (मालपोत):** आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा भूमि कर लगाउने । तर, सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाउन नपाइने । *(आर्थिक विधायक २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)*
- **घर जग्गा बहाल कर:** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको अवस्थामा लगाउने घर जग्गा बहाल कर ।
- **व्यवसाय कर:** पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा ।
- **सवारी कर:** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, विद्युतीय रिक्सामा ।
- **जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीड, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे वापत ।

२) शुल्क

- **बहाल बिटौरी शुल्क:** आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग वापत ।
- **पार्किङ्ग शुल्क:** आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए वापत ।

३) सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, बज्जी जम्प, प्याराग्लाइडिङ्ग, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, जीपफ्लायर आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुदसम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- गाउँपालिकाद्वारा निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायमशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि) ।
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क ।

- सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क ।

४) दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर
 - एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग ।
 - ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग ।
- नक्सा पास दस्तुर
- पञ्जीकरण व्यवस्थापन दस्तुर
- वडा मार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

५) बिक्री गर्न सक्ने (केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)

- आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री गर्न सक्ने ।
- आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको बिक्री गर्न सक्ने ।
- यस्तो बिक्रीबाट प्राप्त रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

६) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने

- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने ।
- वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

२) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४)) :

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको सँचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडीबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र बजार व्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, सँचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहको पत्रपत्रिकाको दर्ता

संघीय कानून (अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४) ले स्थानीय तहलाई निम्न अनुसार वित्तीय अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था (आर्थिक ऐन २०७५ बाट संशोधित व्यवस्था)

- (क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने
- (ख) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।
- (ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने
- (घ) विज्ञापन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ङ) प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँड गरिने
- आयोगले निर्धारण गरेको निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँड गर्ने
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने

(ख) राजस्व बाँडफाँड

- नेपाल सरकारले संकलन गरेको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय विभाज्य कोषमा जम्मा हुने
 - आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने
 - स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक स्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत
 - प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी वार्षिक रुपमा प्राप्त हुने

(ग) अनुदान

- वित्तीय समानीकरण अनुदान: खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- सशर्त अनुदान: कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदान: पूर्वाधार विकाससम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- विशेष अनुदान: कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागी संघ र प्रदेशबाट

(घ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा वैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागी ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानूनमा उल्लेख बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था)

- कर नलाने : कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र ।
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साभेदारीबाट गर्न सक्ने ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकालाई प्राप्त कानूनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शीर्षकहरूको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले गाउँपालिकामा सम्भावना भएका आयका शीर्षकहरूको संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

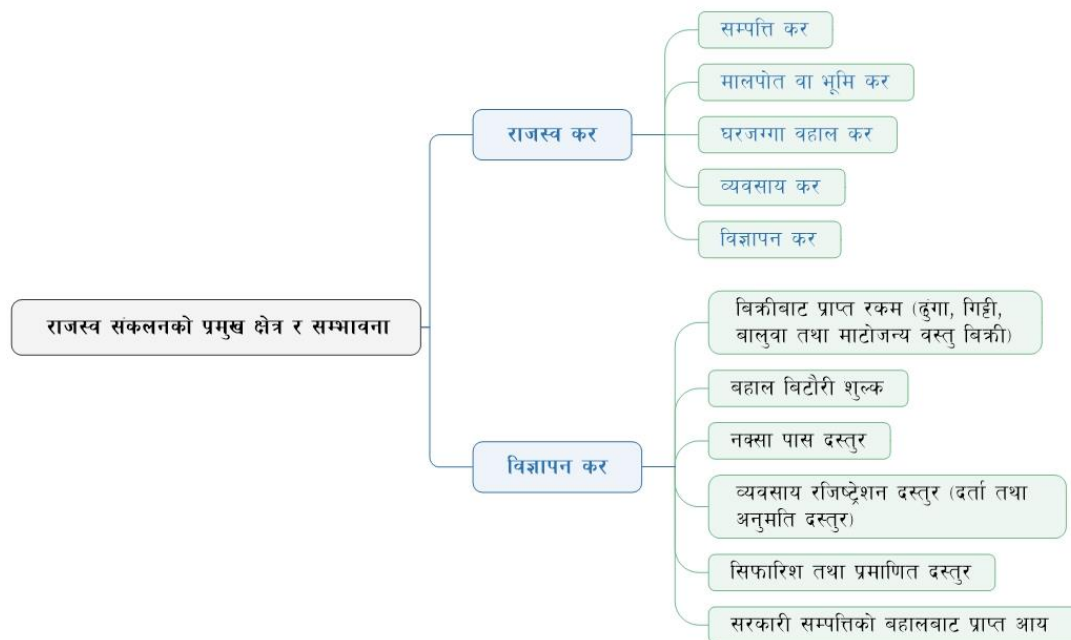
तालिका ४: आयका शीर्षक र संभावनाहरू

क्र.सं.	आयका शीर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	संकलन
(क) कर तर्फ				
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	छ	भएको
२	सम्पत्ति कर	छ	छ	भएको
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	छ	छैन	नभएको
४	घर जग्गा बहाल कर	छ	छ	भएको
५	व्यवसाय कर	छ	छ	भएको
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	छ	भएको
७	विज्ञापन कर	छ	छ	भएको
८	मनोरञ्जन कर	छ	छ	भएको
(ख) गैरकर तर्फ				
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	छ	छैन	नभएको
२	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	छैन	नभएको
३	नक्सापास दस्तुर	छ	छ	नभएको
४	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	छ	भएको
५	बहाल बिटौरी शुल्क	छ	छ	भएको
६	पार्किङ्ग शुल्क	छ	छैन	नभएको
७	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट आय	छैन	छैन	नभएको
८	अस्पताल संचालन	छ	छैन	नभएको
९	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	छ	भएको

१०	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	छ	भएको
११	स्थानीय विद्युत् महसुल	छ	छैन	नभएको
१२	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जीप फ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसीखेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	छ	छैन	नभएको
१३	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि)	छ	छ	नभएको
१४	मूल्यांकन सेवा शुल्क	छ	छ	नभएको
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	छ	छ	भएको
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग शुल्क	छ	छैन	नभएको
१७	बडा मार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	छ	भएको
१८	दण्ड जरिवाना	छ	छैन	नभएको

३.३ आन्तरिक स्रोततर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

गाउँपालिकाले आन्तरिक स्रोत अन्तर्गत राजस्व विभिन्न शीर्षक अन्तर्गत राजस्व संकलन गर्न सक्नेछन जस अनुसार प्रमुख क्षेत्रहरु राजस्व र विज्ञापन करका विभिन्न शीर्षक अनुसार कर वा दस्तुर लगाउन सक्नेछ (चित्र नं. ४) ।

चित्र ४: राजस्व तथा करका विभिन्न शीर्षकहरू

३.३.१ कर राजस्व

क. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था: यस गाउँपालिकाले हाल सम्म कानूनी प्रावधान अनुरूपको सम्पत्ति कर लागू गरेको छैन । विगतको आ.व. २०७५/७६ देखि सम्पत्ति कर (तत्कालिन एकीकृत सम्पत्तिकर) लागू गर्ने उद्देश्य अनुरूप सम्पत्ति कर सम्बन्धि तालिम कार्यक्रम संचालन गर्नुका साथै आवश्यक सफ्टवेयर जडान गरिएको छ । सोही आ.व. देखि लागू हुने गरि एकीकृत सम्पत्तिकरको प्रावधानमा परिमार्जन गरिए संगै केही अन्यौलताका कारण यो कर लागू नभएको बुझिन्छ ।

गाउँपालिकाको आ.व. २०७८/७९ को आर्थिक ऐनको दफा २ मा सम्पत्ति करलाई उल्लेख गरिएको छ । यसको साथै नागरिक वडापत्रमा सम्पत्ति कर सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ ।

संभाव्यता:

गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०७५ अनुसार यहाँ कुल ३९८५ घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार घर तथा घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको हुँदा कुल ३९८५ घरधुरीलाई नै कुल सम्पत्ति करदाता संख्या कायम गरिएको छ । तसर्थ गाउँपालिका प्रोफाइलमा उल्लेख भए वमोजिम कुल घरधुरीका स्वामीत्वमा भएका घरहरूलाई घरहरूलाई कच्ची र फुस/खरले छाएका घर, ढुंगा,माटो/खर/टायल/टिनको छानो भएका घर, टायल वा ढुगाँले छाएका घर, र वाल

सिस्टम/पिलर सिस्टम/भूकम्प प्रतिरोधी घर गरी ४ समूहमा विभाजन गरी यी चार किसिमका घरधुरीलाई तल उल्लेखित दरमा कर निर्धारण गर्नु उपयुक्त हुने प्रस्ताव गरिएको छ । यस अनुसार हुन आउने सम्पत्ति करको गणना निम्न अनुसार रहेको छ :

तालिका ५: सम्भाव्य सम्पत्ति करदाता तथा सम्पत्ति कर

करदाता सम्बन्धी विवरण	करदाताको संख्या	करको औसत दर (प्रस्तावित)	सम्भाव्य कुल आय रु.
कच्ची र फुस/खरले छाएको घर भएका करदाता	४६३	२००	९२६००
ढुंगा,माटो र टायल/टिनको छानोको घर भएका	५५७	४७५	२६४५७५
टायल वा ढुंगाले छाएका सिमेन्टेड घर भएका करदाता	२७०३	५२५	१४१९०७५
वाल सिस्टम/पिलर सिस्टम/भूकम्प प्रतिरोधी घर भएका करदाता	२६२	६३५	१६६३७०
जम्मा	३९८५		१९४२६२०

सुधारका पक्षहरू:

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि यस गाउँपालिकाले गर्नुपर्ने विषयहरू निम्नअनुसार रहेको देखिन्छ:

- ✓ चालु आ.व. को आर्थिक ऐनमा दफा अनुसार अनुसूची नभएकाले आगामी आवमा त्यसलाई सच्याएर दफा अनुसारका अनुसूची मिलान गरी बनाउने
- ✓ घर करको रुपमा लिइएको सम्पत्ति करलाई सम्पत्ति कर नै उल्लेख गरी प्रगतिशिल करको दर निर्धारण गरि समावेश गर्ने ।
- ✓ सम्पत्ति कर सम्बन्धी पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूका लागि तालिम संचालन गर्ने ।
- ✓ सम्पत्ति कर सम्बन्धी आम जनताहरूलाई सञ्चारका विभिन्न माध्यमबाट सूचित गर्ने ।
- ✓ सम्पत्ति कर सम्बन्धी सफ्टवेयर सबै वडाहरूका कम्प्युटरमा राखेर गाउँपालिकाकार्यालय तथा सबै वडारूबाट संकलन गर्ने
- ✓ सम्पत्ति करलाई घर करको शीर्षकमा नराखि सम्पत्ति करको शीर्षकमा राख्नुपर्ने ।

ख. मालपोत वा भूमि कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची २ अनुसार भूमीकर लगाइने र असुल उपर गरिएको थियो भनी उल्लेख गरिएको छ । ऐनमा भूमीकर (मालपोत) शीर्षक दिइएको छ । जग्गाको विभिन्न वर्गिकरण अनुसार कर संकलन गर्ने नियममा उल्लेख गरिएको छ । जस अनुसार बारी र खेतलाई परम्परागत विधि अनुसार अब्बल, दोयम, सीम र चाहार गरी चार-

चार समूहमा वर्गीकरण गरी सो जग्गाको क्षेत्रफल अनुसार कर संकलन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । अनुसूची २ मा मालपोतलाई मालपोत दस्तुर भनेर खेत पाखोलाई अबल, दोगम, सिम चाहरमा वर्गीकरण गरी दर निर्धारण गरिएको छ । यस शीर्षकमा आ.व. २०७७/७८ मा रु. ५६४२१४.६ रकम संकलन भएको छ ।

संभाव्यता:

गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार कुल यस गाउँपालिकाको कुल ३९८५ घरधुरी संग औसत २० रोपनिका दरले जग्गाको स्वामीत्व रहेको देखिन्छ । यसरी करिब ३९८५ परिवारको नाममा औसत २० रोपनिका दरले जम्मा ८१९४० रोपनि मालपोत योग्य जग्गा हुने देखिन्छ । उक्त जमीनमा गाउँपालिकाले जमीनको वर्गिकरण अनुसार कर लगाउँदा प्रति रोपनीको औसत रु. २० का दरले लगाउदा कुल लगभग रु. १६ लाख ७४ हजार कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ ।

तालिका ६: सम्भाव्य मालपोत करदाता तथा मालपोत कर

सि.नं.	जग्गा जमिनको विवरण पहाड (रोपनी)	पाखो जमिन हुने घरधुरी	कर को दर रेट प्रति रोपनि रु.	जम्मा	देयम, अबल जमिन हुने घरधुरी	कर को दर रेट प्रति रोपनि रु.	जम्मा	कुल रकम
१	५ रोपनी सम्म	१४३८	१०	४३१४०	१४३८	२०	१४३८००	१८६९४०
२	६ देखि १५ रोपनी सम्म	१५८३	१५	२३७४५०	१५८३	२०	३१६६००	५५४०५०
३	१६ देखि २५ रोपनी सम्म	४१७	१५	१३७६१०	४१७	२५	२२९३५०	३६६९६०
४	२६ देखि ३५ रोपनी सम्म	४२३	१५	१९०३५०	४२३	२५	३१७२५०	५०७६००
५	३५ रोपनी भन्दा माथि	३७	१५	२२२००	३७	२५	३७०००	५९२००
	जम्मा			६३०७५०			१०४४०००	१६७४७५०

सुधारका पक्षहरू:

यस सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गर्दा सुधारका पक्षहरू निम्नानुसार छन् :

- ✓ गाउँपालिकाले मालपोत कार्यालयसँग समन्वय गरी जग्गा धनी र जग्गाको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण गर्ने ।
- ✓ करको दर निर्धारण गर्दा मुख्य बजार क्षेत्र तथा सडक पहुँच भएका बढी मूल्य जाने क्षेत्रहरूमा करको दर बढी र बस्ती तथा सडकको पहुँच नभएका क्षेत्रमा करको दर कम गर्ने ।
- ✓ मालपोतको करको दर निर्धारण गर्दा प्रगतिशील कर प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाको चालू आर्थिक ऐनको दफा ४ तथा अनुसूची ३ अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, भवन, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहाल दिएकोमा १० प्रतिशतका दरले घरबहाल कर लगाई असुल उपर गरिएको थियो भन्ने उल्लेख गरेको छ । गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार यस गाउँपालिकामा कुल ८९१ परिवार भाडामा बस्दै आएका छन् । यस गाउँपालिकामा चैत्र मसान्त सम्ममा यस शीर्षकमा राजस्व संकलन भएको छैन ।

संभाव्यता:

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा ८९१ परिवार जग्गा बहालमा रहेका छन् जस अनुसार कुल भाडाको घरमा बस्दै आएका छन् । भाडा वापत वार्षिक करिब रु. १ करोड ८८ लाख २४ हजार (८९१ घर र ९० व्यवसाय) आम्दानी गरेका छन् भने त्यसको ५ प्रतिशत घर बहालमा लगाए वापत तथा १० प्रतिशत कर व्यवसाय बहालमा लिँदा रु ११०३२२० कर प्राप्त हुन सक्ने देखिन्छ ।

तालिका ७: सम्भाव्य घरजग्गा बहाल करदाता तथा कर

सि.नं.	भाडामा लिएका कोठा	परिवार संख्या	औसत बहाल प्रति महिना रु.	बहाल प्रति वर्ष	कर
१	१ कोठा	४९०	१०००	५८८००००	२९४०००
२	२ कोठा	२६७	१८००	५७६७२००	२८८३६०
३	३ कोठा	८९	२५००	२६७००००	१३३५००
४	४ कोठा	३३	३२००	१२६७२००	६३३६०
५	व्यवसाय	९०	३०००	३२४००००	३२४०००
जम्मा		९६९		१८८२४४००	११०३२२०

सुधारका पक्षहरू:

गाउँपालिकाद्वारा घर जग्गा बहालमा लगाउने र वस्ने व्यक्तिहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने र सोही अनुसार कर असुलीका लागी सूचित गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

हालको अवस्था: गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको दफा ५ मा व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची ४ मा विभिन्न व्यवसायमा लाग्ने व्यवसाय कर सम्बन्धी उल्लेख गरेको छ । साथै नयाँ व्यवसाय दर्ता र नवीकरण सम्बन्धी कार्यविधि २०७५ पनि जारी गरेको छ । साथै आ.व ७७/७८ को चैत्र मसान्तसम्म रु ५९५५० राजस्व संकलन गरेको थियो । आ.व ७६/७७ सम्ममा कृषि फर्म ६ वटा, किराना, कपडा तथा फेन्सी १३० वटा, खाजा होटल ४२ वटा र अन्य गरी जम्मा २५६ वटा व्यवसायिक फर्महरु दर्ता भएका छन् ।

संभाव्यता:

यस गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ तथा वार्षिक योजना २०७६ मा यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र भएका व्यवसायहरुको बारेमा उल्लेख गरिएको छ । गाउँपालिकाको प्रकाशन, केन्द्रीय तथ्यांक विभागले प्रकाशन गरेको राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०१८ को नतिजा (गाउँपालिकामा जम्मा २५६ वटा व्यवसायहरु रहेका छन् र यसमा जम्मा १०८३ जना आवद्ध भएका), छन् । यस गाउँपालिकाभित्र करिब २५६ वटा विभिन्न किसिमका व्यवसायहरु संचालनमा रहेको अनुमान छ । सोही आधारमा विश्लेषण गरी व्यवसाय करको देहाय अनुसार सम्भाव्यता यकिन गरिएको छ (तालिका नं. ७) :

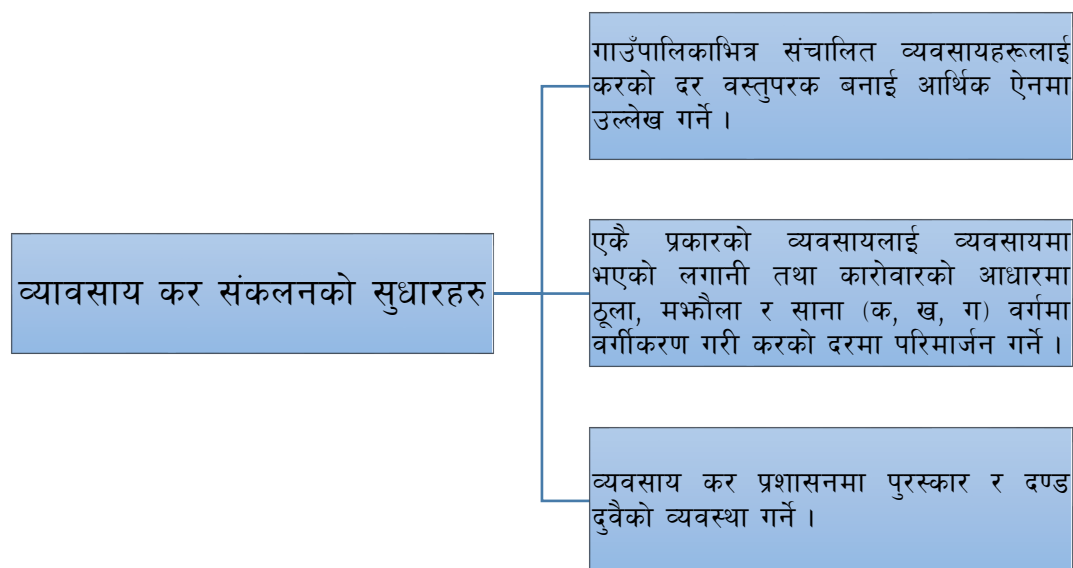
तालिका ८: व्यवसाय कर तथा संभावित आय

क्र.सं	विवरण	अनुमानित संख्या	*औसत करको दर रु.	संभावित आय रु.
१	ठुला तथा मध्यम उद्योग	१२	१५००	१८०००
२	बैंक तथा वित्तीय संस्था	१	१५०००	१५०००
३	होटल, रेष्टुरेन्ट	४२	१६००	६७२००
४	सहकारी	२	३०००	६०००
५	व्यवसायीक कृषि तथा पशुपालन फर्म	६	५००	३०००
६	अन्य थोक तथा ठुला पसल	१३०	१०००	१३००००
७	फ्रेस हाउस (मासु पसल)	३	५००	१५००
८	शिक्षा तथा स्वस्थ	५२	५०००	२६००००
९	निर्माण व्यवसाय	३	२५००	७५००
१०	अन्य खुद्रा पसल	५	५००	२५००
जम्मा		२५६		५१०७००

स्रोत: आर्थिक गणना २०१८ (*गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार)

सुधारका पक्षहरू:

गाउँपालिकाको व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागी निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ (चित्र नं. ५) ।

चित्र ५: व्यवसाय कर संकलनको सम्भावित सुधारहरू

ड. विज्ञापन कर

हालको अवस्था: यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ मा विज्ञापन कर सम्बन्धी व्यवस्था साथै करको दर समेत उल्लेख गरिएको छ । उक्त कानून अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागी राख्न दिने साइन बोर्ड/होर्डिङ बोर्ड आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था छ । संघीय कानून अनुसार विज्ञापन कर प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा संकलन गाउँपालिकाले गर्दछ र उक्त संकलित रकम मध्ये ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारले र बाँँक स्थानीय सरकारले लिन व्यवस्था रहेको छ । गाउँपालिकाले पर्यटकीय सम्भावना रहेका स्थानहरू, सडकका छेउमा होर्डिङ बोर्ड राखेर विज्ञापन कर संकलन गर्न सक्ने छ ॥

संभाव्यता:

गाउँपालिका क्षेत्रमा हुने विज्ञापन सामाग्री सम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक नभएकाले आगामी आ.व.मा व्यवसायहरूले गर्ने विज्ञापन वापत २५६ व्यवसायले औसत रु.५०० ले अनुमानित रु. १ लाख २८ हजारसम्म संकलन हुनसक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू:

सुधारका पक्षहरू निम्नानुसार गर्न सकिन्छ:

- ✓ विज्ञापनका लागी उपयुक्त स्थानहरूको बारेमा तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।
- ✓ संकलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- ✓ न्यूनतम संकलन हुन सक्ने रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजस्व

क) बिक्रीबाट प्राप्त रकम (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री)

हालको अवस्था : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७५ को दफा ६२ क मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा र माटो बिक्री गरी कर उठाउन सक्ने प्रावधान रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ संशोधनसँगै यस शीर्षकको राजस्व उठाउन गाउँपालिकाको एकल अधिकार क्षेत्रभित्र पर्ने देखिन्छ । साविकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको मात्र व्यवस्था भएकोमा यस संशोधनसँगै वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको समेत व्यवस्था भएको छ र आवश्यकता अनुसार यी दुई अध्ययनको सिफारिशका आधारमा स्थानीय तहले ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो वा स्लेट बिक्री गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

माथि उल्लेखित वस्तुहरु गाउँपालिका आफैले बिक्री गर्न सक्ने प्रावधान भएपनि हालसम्म यो प्रावधान लागु भएको छैन । आर्थिक ऐनमा प्रदेश कानून अनुसार दहत्तर, बहत्तर आदिको संकलन तथा बिक्री गरी बिक्री शुल्क लगाइने र असूल उपर गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । पूर्वमा रामगाड, उत्तरमा भूतगाड भएर बग्ने सिङ्गो रामगाड खोला, पश्चिम तर्फ बग्ने चिनेखोला निरन्तर बगिरहने खोलाहरु हुन । यी ३ वटै खोलाहरु ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, जस्ता निर्माण सामग्रीहरु उपलब्ध गर्न गराउन सकिने अवस्था छ । साथै जलविद्युतको प्रशस्त सम्भावनाहरु रहेका छन् । लेकाली क्षेत्रमा पाईने निलम ढुङ्गा र जौचौरमा भएको तामाखानी एवम् तिरुवा टोलको फलाम खानीको उत्खनन गर्न सकेमा ठाँटीकाँध गाउँपालिका लगायत सिङ्गो दैलेख जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रकै आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुग्ने सम्भावना रहेकोछ ।

यस गाउँपालिकामा ढुंगा, गिट्टी, बालुवा र माटो बिक्री गरी कर उठाउन सक्ने संभावना भएता पनि आर्थिक ऐनमा गाउँपालिकाभित्रको नदीजन्य पदार्थको बिक्री गर्न सकिने व्यवस्था राखिएको छैन ।

सम्भावना :

यस ठाँटीकाँध गाउँपालिकाकाले सम्भाव्य क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गरी उत्खनन गर्न सकिने परिमाण र उल्लेखित स्थानहरु तोकिए जसबाट अनुमानित जम्मा रु. १ करोड तीन वटा खोलाबाट र २ करोड अन्य खानिहरुबाट जम्मा ३ करोड संकलन हुन सक्ने देखिन्छ । तर पनि हालको बिक्री अवस्था र बजारलाई विश्लेषण गर्दा आगामी आ.व.मा जम्मा १ करोड संकलन हुन सक्ने संभावना रहेको छ ।

सुधारका पक्षहरू :

विभिन्न वातावरणीय पक्षलाई मध्यनजर गर्दै तल उल्लेखित सुधारहरू गरे अनुमानित राजस्व उठ्न सक्ने देखिन्छ ।

- ✓ वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्डभित्र रहेर मात्र उत्खनन् तथा विक्री कार्य गर्ने गराउने ।
- ✓ ठेक्का नलाग्ने अवस्था भएमा गाउँपालिका आफैले संकलन गर्न सक्ने व्यवस्थाका बारेमा आवश्यक प्रावधान सहित निर्णय गर्ने ।
- ✓ ठेक्का नलागुञ्जेलका लागी गाउँपालिकास्वयम्ले रकम संकलन गर्ने ।
- ✓ गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा समावेश गरी दर रेट कायम गर्ने र नियम विपरित संकलन गर्ने ठेकदारलाई कारबाही, दण्ड जरिवाना गर्न सकिने प्रावधान समावेश गर्ने ।
- ✓ संकलन कार्यको नियमित रुपमा अनुगमन गरी मापदण्डभित्र मात्र रहेर उत्खनन् भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ।

ख) बहाल बिटौरी शुल्क

हालको अवस्था: गाउँपालिकाभित्र गाउँपालिकाले सञ्चालन गरेको हाटबजार वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचना उपयोग गर्न दिए वापत बहाल बिटौरी शुल्क लगाउन संकलन गर्न पाउने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनको दफा १० को अनुसूची (९) अनुसार असुल उपर गर्ने व्याहोरा उल्लेख गरिएको छ । यस गाउँपालिकाभित्र बहाल बिटौरी शुल्क उठाउने गरिएको छैन ।

संभावना:

गाउँपालिकाले आवश्यक पहल गरेमा यस गाउँपालिकामा संचालन भैरहेका बजार क्षेत्र उत्त ठाउँहरू वा संरचनाबाट यस शीर्षक अन्तर्गत करिब रु. १ लाख सम्म संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

ग) नक्सा पास दस्तुर

हालको अवस्था: आर्थिक ऐन २०७७ को दफा १३ मा स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट अनुसूची १२ मा तोकेको दर अनुसार सेवा शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वाधार व्यवस्थापन ऐन, २०७५ जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । यस सेवा दिए वापत गाउँपालिकाले वार्षिक रुपमा राजस्व संकलन गरेको देखिदैन। आ.व. आ.व. ७७/७८ को चैत्र मसान्तसम्म यस शीर्षकमा रकम संकलन भएको छैन ।

सम्भावना:

गाउँपालिकाभित्र नयाँ निर्माण हुने सबै घरहरूको विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार नक्सापास र पहिल्यै निर्माण भइसकेका घरहरूको हकमा आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी अभिलेखीकरण गर्नु आवश्यक हुन्छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार आगामी आ.व. २०७९ मा जम्मा २६२ वटा नयाँ घरहरूले नक्सापास इजाजत लिएका छन् । साथै करिब १२५० वटा पुराना घरहरू अभिलेखीकरणमा आउने पनि अनुमान गरिएको छ । नक्सापास दस्तुर संकलनको अनुमानीत रकम तलको तालिका नं. ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका ९: बहाल बिटौरी शुल्क अन्तर्गत अनुमानित राजस्व

क्र.सं.	शुल्क दस्तुर	अनुमानित संख्या	औसत क्षेत्रफल (वर्ग फुट)	दर (रु प्रति व.फि.)	राजस्व रकम (रु.)
१	नक्सापास आर.सी.सी. घर	२६२	७००	५	९१७०००
२	अभिलेखीकरण (पुराना घर)	३७२३		२००	७४४६००
३	नक्सापास फारम (पुस्तक)	२६२		२००	५२४००
कुल राजस्व					१७१४०००

सुधारका पक्षहरू:

नक्सापास तथा घर अभिलेखीकरण प्रक्रियालाई पहल गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसले गर्दा भवन निर्माण प्रक्रियालाई समेत नियमन गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।

- ✓ आवश्यक मापदण्ड अनुसार नक्सापासको प्रावधान लागु गर्ने ।
- ✓ घरको तला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने र समयानुकूल दस्तुर पनि परिमार्जन गर्दै लैजाने ।
- ✓ घर अभिलेखीकरणका लागी मालपोत संकलन कार्यसँग आवद्ध गरी वार्षिक रुपमा अभियान सञ्चालन गर्ने ।

घ) व्यवसाय दर्ता / रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था: आर्थिक ऐनको दफा ५ मा गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको अनुसूची ४ मा इजाजत सेवा सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । जस अन्तर्गत स्थानीय तहले विभिन्न व्यवसायहरू जस्तै एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, द्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो,

खरीदुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागी अनुमति दिन र सो वापत दस्तुर संकलन गर्ने प्रावधान रहेको छ । यसको साथै गाउँपालिकाले “घ” वर्गका निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र प्रदान कार्यविधि २०७५ तयार गरी सोही अनुरूप इजाजत पत्र दिने र सो वापत दस्तुर संकलन गरिरहेको छ । तेसरिनै यस गाउँपालिकाले डम्पिङ्ग साईटको व्यवस्था गरी फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा प्रदुषण शुल्क लिने गरेको छ ।

सम्भावना :

गाउँपालिकाभित्र संचालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ संचालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सकिने कानूनी व्यवस्था छ । गाउँपालिकामा यस्ता व्यवसायिक फर्महरू करिव ७० वटा भएको अनुमान गरिएको छ र औसत रु ५००० का दरले जम्मा दस्तुर रु. ३,५०,००० संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

- ✓ नयाँ व्यवसाय वा कारोवार सञ्चालन गर्न अनुमति प्रमाणपत्र अनिवार्य गर्ने र अनुमति नलिई संचालनमा रहेका व्यवसायलाई दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।
- ✓ आर्थिक ऐन अनुसार दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने ।
- ✓ दर्ता तथा अनुमतीका लागी छुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- ✓ अनुमति नलिई संचालनमा रहेका व्यवसायहरूको तथ्याङ्क अभिलेखीकरण गरी अनुमति प्रमाणपत्र लिन लगाउने ।

ड) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर :

हालको अवस्था: आर्थिक ऐन मार्फत् गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित गरे वापत कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडाबाट सुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्दैआएको छ । आर्थिक ऐनले सेवा शुल्क वापत विभिन्न शीर्षकमा विभिन्न किसिमका शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर वापत यस गाउँपालिकाले आ.व. ७७/७८मा यस शीर्षकमा रु १३२२९८ संकलन गरेको छ ।

सम्भावना :

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडाको तथ्यांक अनुसार गाउँपालिकाका सबै (६ वटा) वडाहरूले औसत ६०० का दरले वार्षिक ३६०० वटा शुल्क लाग्ने सिफारिश गर्ने अनुमान गरिएको छ । त्यस्ता सिफारिसहरूबाट औसत रु. २५० का दरले जम्मा रु. ८ लाख २५ हजार संकलन हुने देखिन्छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाले करिव २०० वटा (औसत रु. १००० दस्तुर लाग्ने) विभिन्न सिफारिसहरू गर्ने अनुमान गरिएको छ । जसबाट रु. जम्मा २ लाख

हजार संकलन हुने देखिन्छ । साथै यस गाउँपालिकाले आगामी आ.व.मा यस शीर्षक अन्तर्गत जम्मा रु. १० लाख २५ हजार दस्तुर संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १०: सिफारिश तथा दस्तुरको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	प्रमाणित तथा दस्तुरका प्रकारहरु	अनुमानित संख्या (वार्षिक)	औसत दर रु.	संभाव्य रकम
१	सिफारिस	१२५०	१००	१२५०००
२	व्यक्तिगत घटना दर्ता	८७५	२००	१७५०००
४	अन्य दस्तुर	५००	५००	२५००००
५	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	२००	१०००	२०००००
६	नाता प्रमाणित दस्तुर	५००	१००	५००००
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	५००	२००	१०००००
८	अन्य	५००	२५०	१२५०००
जम्मा				१०२५०००

सुधारका पक्षहरू :

- ✓ शीर्षक अनुसार सिफारिस तथा दस्तुरहरूको छुट्टाछुट्टै अभिलेख राख्ने ।
- ✓ सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने वा पैसा तिरेको भौचर जाँच गर्ने ।
- ✓ दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।
- ✓ विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा दस्तुरहरूको वर्गीकरण गरी दस्तुरका दर निर्धारण गर्ने ।
- ✓ वडाबाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षकसहितको विवरण तयार गर्ने ।

च) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय :

हालको अवस्था: यस गाउँपालिकाले उपकरण सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी एम्बुलेन्स, ट्र्याक्टर र प्रोजेक्टर भाडामा लगाई आम्दानी गर्ने गरेको छ । विद्यमान भौतिक स्रोतहरूको प्रयोगको दर रेट आर्थिक ऐनमा तोकिएको नभए पनि कार्यविधि तयार गरेर आफै दर रेट निर्धारण गर्ने गरेको छ । यस गाउँपालिकाको स्वामीत्वमा रहेका एम्बुलेन्स, प्रोजेक्टर, ट्र्याक्टर जस्ता भौतिक सम्पत्तिहरू बहालमा परिचालन गर्न सकिने देखिन्छ ।

सम्भावना:

गाउँपालिकाको स्वामीत्वमा भएका भौतिक सम्पत्तिहरू (एम्बुलेन्स,ट्राक्टर र प्रोजेक्टर) का बहाल परिचालन सम्बन्धमा आवश्यक तथ्याङ्कको आधार नभएकाले आगामी आ.व.मा देहायअनुसार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ । जस अनुसार एम्बुलेन्सबाट अनुमानित आय १ लाख, ट्राक्टरबाट १ लाख र प्रोजेक्टरबाट पचास हजार गरी कुल जम्मा २ लाख पचास हजार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू:

- ✓ गाउँपालिकाको स्वामीत्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने भौतिक सम्पत्तिहरूको विवरण तयार गरी सम्पत्तिको बहाल रकमको दर निर्धारण गर्ने ।
- ✓ गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- ✓ कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालना भए नभएको अनुगमन गर्ने ।

छ) : जडिबुटि, कवाडी र जीवजन्तु कर

हालको अवस्था : आर्थिक ऐन २०७८ को दफा ६ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन,खोटो,जडिबुटि,वनकस,कवाडि माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जिवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जिवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाख, छाला जस्ता बस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरे वापत अनुसूचि (५) बमोजिमको कर लगाइने र संकलन गर्ने व्यवस्था गरेको छ । हालसम्म कुनैपनि कर संकलन भएको छैन ।

सम्भावना: यस अनुसूचि अनुसार जीवजन्तु छाडा छोडेमा कर लिने प्रावधान राखिएको छ । जस अनुसार जीवजन्तु अनुसार दर तोकिएको भएता पनि कर संकलन हुने संभावना कम देखिएको छ ।

ज) : फोहोरमैला व्यवस्थापन

हालको अवस्था: गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र फोहोरमैला व्यवस्थापन, सरसफाइ, ढल निकास जस्ता सेवा निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको अवस्थामा सेवा शुल्क लिन सकिने कानूनी व्यवस्था छ । तापनि यस गाउँपालिकाले हालसम्म पनि कुनै पनि फोहोर मैला शुल्क उठाउन सकेको पाइएको छैन । गाउँवासीले स्वविवेकले फोहोर मैला व्यवस्थापन गरी आएका छन् । गाउँ क्षेत्रमा तत्काल फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क सुरु गर्न सकिने अवस्था नदेखिए पनि बजारीकरण हुदै गरेका आसपासका क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापन सुरु गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

सम्भावना:

गाउँपालिकाको बजार क्षेत्रमा साना तथा मझौला पसल व्यवसाय सञ्चालनमा रहेका बद्दै जानुको साथै शहरीकरण बद्दै जानाले यस क्षेत्रमा फोहोर व्यवस्थापनको काम तत्काल सुरु गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका उचित व्यवस्थापनको लागी उपयुक्त स्थान खोजी गर्ने तथा कानून अनुसार क्षेत्रबाट फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्कको सुरुआत गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ । प्रदुषण शुल्क वापत घरहरुबाट रु. ४७८२००० र व्यवसायबाट औसत रु ५०० का दरले रु.१२८००० कुल जम्मा रु. ४९१०००० संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका ११: फोहर मैला दस्तुर सम्भाव्यता विवरण

क्र. सं.	फोहर मैला प्रकारहरु	अनुमानित संख्या	औसत दर रु.	संभाव्य रकम
१	घरायसि	३९८५	१२००	१२५०००
२	होटल	४२	२४००	८७५००
४	अन्य व्यवसाय	२१४	१२००	५००००
जम्मा				४३२५००

सुधारका पक्षहरु:

- ✓ शहरीकरण बद्दै जानाले यस क्षेत्रमा फोहोर व्यवस्थापनको काम तत्काल सुरु गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- ✓ यसका उचित व्यवस्थापनको लागी उपयुक्त स्थान खोजी गर्ने तथा कानून अनुसार क्षेत्रबाट फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्कको सुरुआत गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

परिच्छेद चार: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा अवस्था

यस परिच्छेद चारमा गाउँपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय संकलनको अवस्थालाई मुख्य रूपमा व्याख्या गरिएको छ । यस विश्लेषणले गाउँपालिकाको थप आय संकलनको लागी तथा संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

तालिका १२: राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागी सुझावहरू
क) संगठनात्मक व्यवस्था	छ	सेवा सम्बन्धित तालिमल हुनुपर्ने
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचनामा छैन ?	छ	
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरबन्दी छन् ? र हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?	२ दरबन्दी रहेको	पदपूर्ति छैन
राजस्व शाखाले गर्ने कामका लागी कार्य विवरण छ की छैन ?	छ होला	कार्य विवरण हुनु पर्ने ।
कर्मचारीहरूलाई उनीहरूको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रूपमा दिइएको छ छैन ?	छैन	सम्बन्धित शाखामा नआएको, नयाँ आउने बितिकै दिइनु पर्ने ।
कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ ?	छैन	पुराना भैसकेका नयाँ भए राम्रो
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ? (सफ्टवेयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)	ठिक छ	Upgrade तथा maintenance गर्नु पर्ने
कर्मचारीको राजस्व परिचालन सम्बन्धि क्षमता विकासको लागी के गरिएको छ ?	केहि छैन	राम्रो तरिकाले तालिम पाउनु पर्ने
राजस्व परिचालनका लागी वडालाई दिइएको जिम्मेवारी के छ ?	सवै अख्तियारी दिइएको	Upgrade गर्नु पर्ने
ख) राजस्व प्रशासन संचालनको अवस्था		
करदाताहरूको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरू – सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, बहाल आदि	पूर्णरूपमा पालना नभएको	कर अभिलेख राखिनु पर्ने र राख्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने
गाउँपालिकाको स्वामीत्वमा	छैन	परिचालन गर्नुपर्ने

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागी सुझावहरु
रहेका स्थायी सम्पत्तिहरुको विवरण तथा सोको परिचालन कस्तो छ ?		
कर निर्धारणको लागी सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्यांकन कतिको सहि रुपमा भएको छ ? मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन ?	राम्रो भएको छ	
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरु के के छन् र तिनको नियन्त्रणको लागी कस्तो नीति लिईएको छ ?	छैन	चुहावट नियन्त्रणको लागी व्यवस्था गर्नु पर्ने
व्यवस्थाको बर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ ?	छ, चेतावनि दिइने	चेतावनि दिएर नपुग्ने
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढीलो बुझाएमा जरिवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आय स्रोतहरुमा कसरी लागु गरिएको छ ?	छुट नभएको र ढीलो बुझाएमा जरिवाना लाग्ने व्यवस्था भएको	छुट र जरिवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आय स्रोतहरुमा लगाउनु पर्ने
करदाताहरुलाई उनीहरुले तिर्नुपर्ने कर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्था के छ र कतिको प्रभावकारी छ ?	छैन	अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्थाको विकाश गर्नुपर्ने
गाउँ/नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नेसक्ने व्यवस्था केकस्तो छ ?	छ	हालसम्म लिखित नआएको
राजस्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष तथा असुली अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ ?	छ	अनुगमन गरिनु पर्ने
सार्वजनिक निजी साभेदारी अवधारणाको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो छ ?	ठिकै	
ग) सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदाताहरुलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धि जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ ? (शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ बोर्ड, वेब साईट आदि)	मैखिक दइएको घुम्ति सिविर संचालन गर्ने गरेको	प्रचार प्रसार गर्ने
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरुको सहभागीता कस्तो छ ?	राम्रो छ	सबैको सहभागीता हुने
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरुको प्रभावकारीता कस्तो छ ? (बैठक संख्या, निर्णयहरु आदि)	सन्तोष जनक वर्षमा १ पटक मात्र बस्ने	जनशक्ति तयार गर्ने र कार्ययोजना बनाउने

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागी सुझावहरू
राजस्व असुलीमा सरोकार पक्षहरूको सकारात्मक सहभागीताको अवस्था कस्तो छ ?	राम्रो छ	थप सहभागी गराउनु पर्ने
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?	सहयोग रहेको	समन्वय हुनु पर्ने
आयका स्रोतहरूको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ?	राम्रो छ	व्यवस्थित गर्नु पर्ने
गाउँ/नगरपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ, छैन?	छ	
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरको छ, छैन ? छ भन्ने आएका बेरुजुहरू कसरी संवोधन भएका छन् ?	नियमित हुन्छ	समयमा फेड्ब्याक गर्ने

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता

४.२.१ स्थानीय राजस्व परामर्श समिति

यस ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहायअनुसार राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ:

तालिका १३: राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	समितिका व्यक्तिहरू र पद	जिम्मेवारी
१	श्री सुस्मीता सिङ	संयोजक
२	श्री उमेश शाहि	सदस्य सचिव
३	श्री जयसरा वि.क.	सदस्य
४	श्री कमल प्रशाद उपाध्याय	सदस्य
५	श्री नरतम वुढा	सदस्य

राजस्व परामर्श समितिले समितिमा छलफल गरी सर्वसम्मतिमा आवश्यकता अनुसार छलफल तथा बैठकहरू गरी राजस्वका दररेटहरू तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरू गाउँसभा समक्ष पेश गर्ने गरेको छ । राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानूनको तर्जुमा गर्ने सम्बन्धमा छलफल गरी आ.व. २०७६/७७ मा लागू भएका राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानूनलाई नै आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा समेत निरन्तरता दिने गरी सर्वसम्मत निर्णय गरिएको छ । स्थानीय राजस्व परामर्श समितिले राजस्व प्रक्षेपण गरी कार्यपालिकामा पेश गर्ने प्रतिवेदनको ढाँचा अनुसूची ४ मा संलग्न गरिएको छ । गाउँपालिकाको आ.व. २०७८/७९ को नीति तथा कार्यक्रममा राजस्व सम्बन्धमा लिइएका नीति देहाय अनुसार रहेका छन् ।

- ✓ गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी थप राजस्वका क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै आगामी वर्ष देखि राजस्व अभिवृद्धि गर्ने तर्फ सम्बन्धित सबै क्षेत्र र वर्गलाई करको दायरामा ल्याउन आवश्यक पहल गरिएको थियो ।
- ✓ गाउँपालिकाको राजस्वका दर तथा क्षेत्र निर्धारण गर्दा प्रचलित ऐन नियम तथा कार्याविधिको अधीनमा रही राजस्व परामर्श समितिको सिफारिसको आधारमा करका दायराहरू निर्धारण गरिएको थियो ।
- ✓ सम्पत्ति करलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र न्यायोचित बनाइने छ ।
- ✓ नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई दिएको २२ वटा एकल अधिकार क्षेत्र भित्र रही श्रोत परिचालनलाई समतामुलक, प्रगतिशिल र न्यायपूर्ण पद्धती अपनाई कर तथा राजस्व निर्धारण गरिएको थियो ।
- ✓ राजस्व सम्बन्धी संभाव्यता अध्ययन कार्य यसै वर्ष अगाडि बढाइनेछ । राजस्व सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनका लागी कर प्रणालीलाई व्यवस्थित, वैज्ञानिक बनाइनेछ ।
- ✓ सबै सरोकारवाला करदाताहरूको सहभागितामा राजस्व अभिवृद्धि गरी कुल बजेटमा आन्तरि आम्दानीको हिस्सालाई बढाइदै लगिने छ ।

तालिका १४: ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकामा राजस्व सम्बन्धी काम गर्ने कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१	उमेश शाही	सहायक पाँचौ	■ राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण कार्य गर्ने ■ राजस्वको प्रतिवेदन तयार गर्ने ■ राजस्व अभिलेख, सार्वजनिकीकरण सम्बन्धित कार्य गर्ने ■ राजस्व असुली तथा संकलन गर्ने ■ राजस्व बिलिङ गर्ने ■ राजस्व सफ्टवेयर संचालन गर्ने ■ लेखा अधिकृतलाई सहयोग गर्ने

स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल यस गाउँपालिकाको राजस्वको संस्थागत क्षमता देहाय अनुसार रहेको छ :

- ✓ राजस्व सम्बन्धी कार्यका लागी प्रशासनिक रुपमा राजस्व उपशाखा समेत गठन भई कामकाज भैरहेको तर राजस्व प्रशासनका लागी आवश्यक कर्मचारी र भौतिक सुविधा प्रयाप्त नरहेको ।
- ✓ राजस्व संकलनमा कार्यरत कर्मचारीहरूका लागी आवश्यक तालिम तथा अभिमुखीकरण नभएको ।

- ✓ राजस्व संकलन कार्यका लागी गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयहरुमा कम्प्युटर तथा सफ्टवेयर जडान भएको ।
- ✓ स्थानीय राजस्व परामर्श समिति राजस्व परिचालनका लागी क्रियाशिल रहेको ।
- ✓ राजस्व संकलनमा वडास्तरमा कम्प्युटर विलिङ्ग प्रयोग भइरहेको ।
- ✓ यसका सबै वडा कार्यालयहरुबाट मूलतः मालपोत, पञ्जीकरण, सिफारिस दस्तुर संकलन गर्ने गरिएको ।
- ✓ वडा कार्यालयहरुले संकलन भएको रकम साप्ताहिक रुपमा एकमुष्ट बैंक दाखिला गरी विवरण सहित आर्थिक प्रशासन शाखामा पेश गर्ने गरेको ।
- ✓ आर्थिक ऐन र यथार्थ संकलन बीचको तालमेल कमजोर रहेको ।
- ✓ राजस्व बजेट तथा प्रतिवेदन प्रणाली तोकिएको ढाँचामा नभएको ।
- ✓ राजस्व परिचालन सम्बन्धी छुट्टै नीति नबनेको ।
- ✓ हालसम्म राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारिताका लागी अनुगमन तथा मूल्यांकन नभएको ।

४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

यस गाउँपालिकाले विगत आर्थिक वर्षहरुको तथ्याङ्कको शीर्षकगत आय अभिलेख रहेको भएपनि आन्तरिक आयको अनुमान एकमुष्ट गर्ने गरेको पाइयो । यस कार्यले ठाँटिकाँध गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई प्रभावकारी बनाउन अलि कठिनाई हुने देखिन्छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त अभिलेख अनुसार आ.व. २०७६/७७ र २०७७/७८ मा संकलन गरेको यथार्थ आय तथा चालु आ.व. २०७८/७९ का लागी गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण तलको तालिका ९ र १० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५: राजस्व परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क.	कर तर्फ			
१.	भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
२.	सम्पत्ति कर	छ	भएको	भएको
३.	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	छ	नभएको	नभएको
४.	घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
५.	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
६.	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	छ	भएको	भएको
७.	विज्ञापन कर	छ	भएको	भएको
८.	मनोरन्जन कर	छ	भएको	भएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
ख.	अन्य राजस्व			
१.	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री	छ	नभएको	नभएको
२.	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	नभएको	नभएको
३.	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) बिक्री वापतको आय	छ	नभएको	भएको
४.	नक्सापास दस्तुर	छ	नभएको	भएको
५.	व्यक्तिगत घटना दर्ता बिलम्ब शुल्क	छ	भएको	भएको
६.	बहाल विटौरी शुल्क	छ	नभएको	भएको
७.	पार्किङ्ग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
८.	अस्पताल संचालन	छ	नभएको	नभएको
९.	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१०.	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	भएको	भएको
११.	स्थानीय विद्युत महसुल	छैन	नभएको	नभएको
१२.	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जीपप्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क	छ	नभएको	नभएको
१३.	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविधाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि	छ	नभएको	भएको
१४.	मूल्यांकन सेवा शुल्क	छ	भएको	भएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म आदि)	छैन	भएको	भएको
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	भएको	नभएको
१७	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१८	दण्ड जरिवाना	छ	भएको	भएको
१९	होमस्टे नवीकरण			
२०	सहकारी दर्ता र नवीकरण			
२१	सामाजिक संस्था दर्ता र नवीकरण			
२२	सामुदायिक वनको आमदानी			

४.४ विगतको राजस्व संकलनको अवस्था

यस गाउँपालिकाले विगत आर्थिक वर्षहरूको तथ्याङ्कको शीर्षकगत आय अभिलेख रहेको भएपनि आन्तरिक आयको अनुमान एकमुष्ट गर्ने गरेको पाइयो । यस कार्यले गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रक्षेपणलाई प्रभावकारी बनाउन अलि कठिनाई हुने देखिन्छ । गाउँपालिकाबाट प्राप्त अभिलेख अनुसार आ.व.२०७४/७५ र २०७५/७६ मा संकलन गरेको यथार्थ आय तथा चालु आ.व. २०७६/७७ का लागी गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६: गाउँपालिकाको राजस्व संरचना (रु हजारमा)

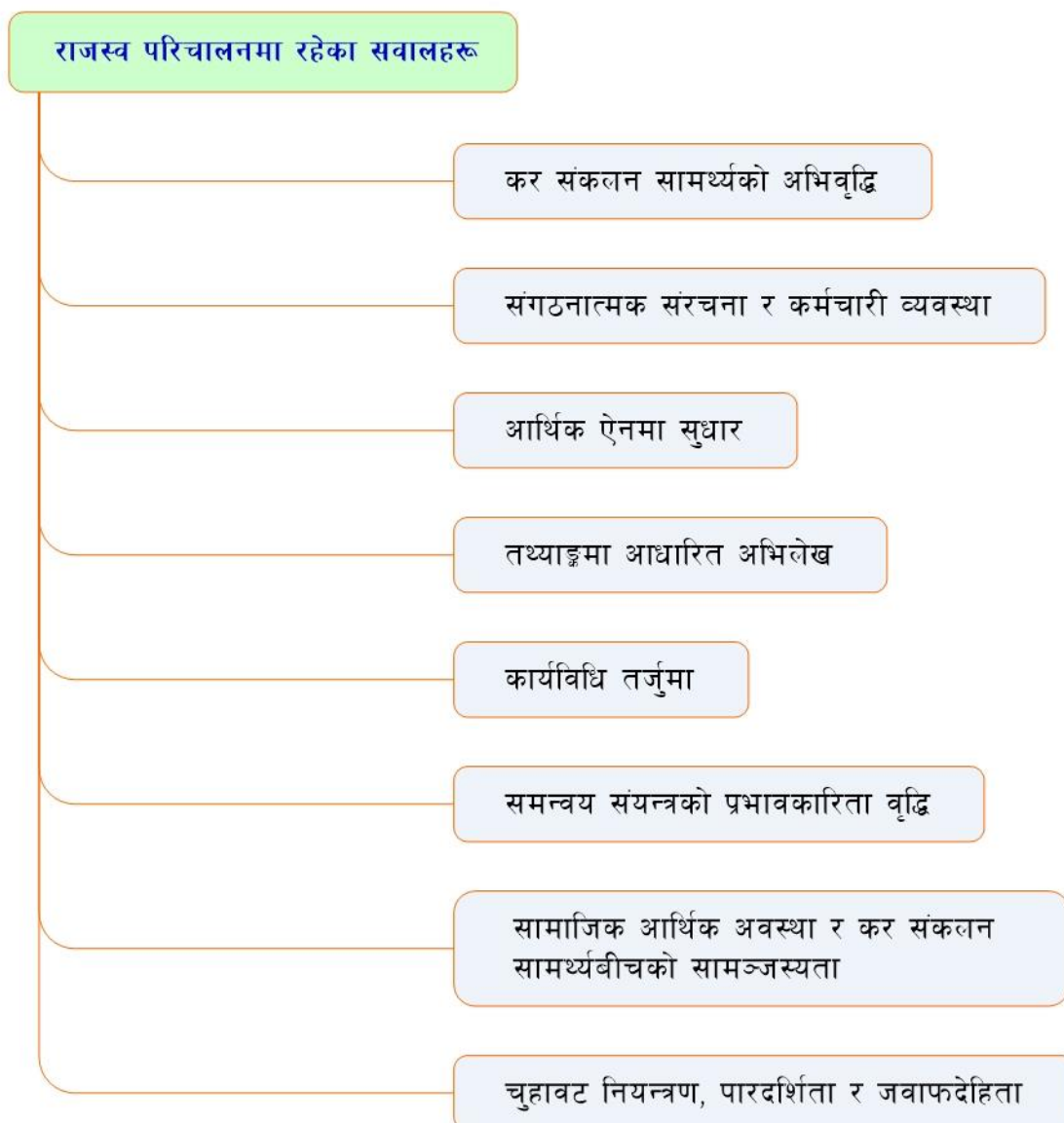
आय शीर्षक	२०७६/०७७ को यथार्थ आय	२०७७/०७८ को यथार्थ आय	२०७८/०७९ को जेठ सम्मको आय
क. आन्तरिक आय	५१२.८७	१,४२३.५५	७८३.९८
- आन्तरिक आमदानी	५१२.८७	१,४२३.५५	७८३.९८
ख. राजस्व बाँडफाँड	४४,२५१.२८	५५,४३२.०९	६७,९४५.१६
- संघीय सरकार बाट (मु.अ.कर तथा अन्तः शुल्क)	४३,९५०.०२	५५,०५६.२१	६७,५५८.००
- प्रदेश सरकार बाट (सवारी)	३०१.२६	३७५.८८	३८७.१६

आय शीर्षक	२०७६/०७७ को यथार्थ आय	२०७७/०७८ को यथार्थ आय	२०७८/०७९ को जेठ सम्मको आय
साधन)			
ग. वित्तीय हस्तान्तरण तथा अनुदान	२२७,८३०.६३	२९७,४७०.८४	३०१,८०८.००
संघीय सरकार	२०५,५७५.४४	२७३,५७५.०५	२६३,२२०.००
— समानीकरण अनुदान	७९,०००.००	८२,०००.००	८५,५००.००
— सशर्त अनुदान	११८,२१४.५४	१८०,९७५.०५	१५८,८२०.००
— अन्य अनुदान	३६०.९१	१,६००.००	४,९००.००
विषेश अनुदान	८,०००.००	९,०००.००	१४,०००.००
प्रदेश सरकार	२२,२५५.१९	२३,८९५.७९	३८,५८८.००
— समानिकरण अनुदान	१०,११८.००	१०,०७१.००	८,५३६.००
— सशर्त अनुदान	९,४४२.७९	४,७८७.८२	१५,५५२.००
— समपुरक अनुदान	२६९४.४	४५२३.३७४	११५००
विषेश अनुदान	०	४५१३.५९४	३०००
— अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	३१,६७१.९२	४९,८९५.००	४८,००५.८५
कुल जम्मा	३०४,२६६.७०	४०४,२२१.४८	४१८,५४२.९९

तलिका नं. १० बाट यस गाउँपालिकाको आय संरचना हेर्दा माथि उल्लेख गरिए अनुसार आन्तरिक आयको हिस्सा निकै कमजोर देखिन्छ र गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रूपमा संघ तथा प्रदेश सरकारबाट विभिन्न शीर्षकमा प्राप्त हुने अनुदान र कार्यक्रम वापतका रकम नै रहेको देखिन्छ।

४.५ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

यस गाउँपालिकाको आय परिचालनको सुधारका लागी महत्वपूर्ण कार्यहरू गर्नुपर्ने देखिएको छ। यहाँ रहेका समस्या तथा सवालहरूलाई चित्र नं. ६ मा छोटकरीमा देखाईको छ र विस्तृत व्याख्या तल गरिएको छ।

चित्र ६: राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

क) कर संकलन सामर्थ्यको अभिवृद्धि

यस गाउँपालिकाको नियमित, दिगो तथा महत्वपूर्ण आन्तरिक स्रोतका रूपमा रहेका करहरू जस्तै सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर, घरजग्गा बहाल कर आदीहरू प्रभावकारी कार्यान्वयनमा आउन सकेका छैन । कर संकलनका सबै सम्भाव्य क्षेत्रहरूलाई यस अध्ययन क्रममा कृयाकलाप पहिचान गरिए अनुरूप तिनीहरूको व्यवहारिक कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने भएको छ ।

ख) संगठनात्मक संरचना र कर्मचारी व्यवस्था

गाउँपालिका राजस्व उपशाखाकै लागी छुट्टै कर्मचारी व्यवस्था नभएकोले अन्य जिम्मेवारी समेत भएका कर्मचारीलाई राजस्वको पनि कामको जिम्मेवारी दिइएको हुनाले कामको भार बढ्न गई कामको प्राथमिकतामा समेत अलमलको स्थिति सिर्जना भएको छ । गाउँपालिको संगठन

व्यवस्थापन सर्भेक्षण गरी गाउँपालिकाका कार्यालयमा शाखा, उपशाखा, एकाइहरूको आवश्यकता पहिचान गरी सम्बन्धित शाखा, उपशाखा, एकाइहरूको कामको चाप तथा आवश्यकताका आधारमा गाउँसभाबाट कर्मचारी दरबन्दी स्वीकृत गरी राजस्व उपशाखाका लागी छुट्टै कर्मचारीको व्यवस्था गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

ग) आर्थिक ऐनमा सुधार

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन भएपनि ऐनलाई सुधार गरी व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनु पर्ने देखिन्छ । जस्तै आर्थिक ऐनमा सवारी करको व्यवस्था गरिएको छ तर प्रचलित संघीय कानूनी व्यवस्था अनुरूप यो कर सबै सवारी साधनमा लिन नपाइने हुँदा यसलाई हटाउनु पर्नेछ । उदाहरणको लागी गाउँपालिकाको जे.सी.बी., ट्र्याक्टर, प्रोजेक्टर तथा अन्य यन्त्रउपकरण जस्ता भौतिक सम्पत्तिको भाडा दर ऐनमा उल्लेख नभएको हुँदा यिनीहरूलाई ऐनमा समावेश गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै परिवर्तित व्यवस्था अनुसार सबै जग्गा जमीनमा सम्पत्ति कर लगाउन आर्थिक ऐनलाई परिमार्जन गर्दै लैजानु पर्ने देखिन्छ । आगामी आ.व. २०७७/७८ का लागी आर्थिक ऐनको नमूना मस्यौदा अनुसूची ५ मा संलग्न गरिएको छ ।

घ) तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धिका लागी आयका स्रोतहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी हुन्छ । गाउँपालिकालाई राजस्वका क्षेत्रधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा तथा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयार गरी हरेक वर्ष अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । अद्यावधिक अभिलेखबिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

ङ) कार्यविधि तर्जुमा

आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने कार्यविधि तयार गरी गाउँपालिकाले वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । कार्यविधिमा आय संकलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषय वस्तुहरू उल्लेख गर्नु पर्दछन् ।

ज) समन्वय संयन्त्रको प्रभावकारिता बृद्धि

राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागी राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई सक्रिय बनाउनु आवश्यक हुन्छ । राजस्व परिचालन सम्बन्धित नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा बाह्य निकायहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक हुन्छ । राजस्व तथा कर संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखा बीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । साथै राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

भ) सामाजिक-आर्थिक अवस्था र कर संकलन सामर्थ्यबीचको सामञ्जस्यता

नेपालमा अधिकांस पहाडी स्थानीय जीवन कृषि क्षेत्रमा जीवन निर्वाहमुखी छ । साथै आर्थिक स्रोत पनि कमजोर भएको हुनाले जनसंख्याको ठूलो हिस्साको कर तिर्न सक्ने क्षमता कमजोर भएको हुँदा राजस्वको सम्भाव्यता पनि कम रहेको छ । त्यसैले यस स्थानीय स्तरमा पनि आजआजको अवसरहरूको कमी रहेको छ । यसका साथै करदातामा कर तिर्नुपर्छ भन्ने ज्ञान र भावनाको कमी रहेको हुँदा नयाँ करहरू थपिनु भनेको स्थानियलाई समस्याका रूपमा रहन सक्दछ । अर्कातर्फ, दिएका कानूनले अधिकार क्षेत्रहरूमा कर संकलन नगर्दा गाउँपालिकाले कर संकलन सामर्थ्य कमजोर देखिन सक्छ । त्यसैले गाउँपालिकाभित्रका सबै सम्भाव्य क्षेत्रहरूमा न्यूनतम दर र करका प्रगतिशील सिद्धान्तलाई ध्यानमा राखी कर कार्यान्वयन गर्नु उपयुक्त हुनसक्छ ।

न) चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु पर्दछ । साथै करदातासँग निरन्तर संवाद गर्नुपर्दछ । यसका लागि सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडिया मार्फत् राजस्व र खर्चको विवरणबारे जनता तथा सरोकारवाला पक्षहरूलाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रयासहरू हुन सक्दछन् । गाउँपालिकामा आयको संकलन अवस्थाको अनुगमन गरी राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ ।

परिच्छेद पाँच: राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेद पाँचमा खाँडाचक्र गाउँपालिकाले आगामी आ.व.को राजस्व परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि उपयुक्त कार्ययोजनाहरु प्रस्तुत गरिएको छ । परामर्शदाताद्वारा संकलित तथ्यांक तथा सूचनाहरु, तिनीहरुको विश्लेषणबाट आएका नतिजाहरु तथा गाउँपालिकासँग सम्बद्ध सरोकार पक्षहरूसँग गरिएको छलफल तथा कुराकानीलाई समेत समावेश गरी कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरिएको हो । राजस्व सुधारका कार्ययोजना तलका तालिकाहरुमा विस्तृतमा उल्लेखित गरिएको छ ।

क. कर राजस्व सुधारका योजनाहरु

तालिका १७: राजस्व सुधार कार्ययोजनाहरु

क्र.स	सुधारका लागी गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	भूमिकर तथा मालपोत		
	१. जग्गाको मूल्यांकनको दर निर्धारण गरी मालपोतको दर परिमार्जन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति
	२. घुम्ती सेवा सञ्चालन गरी समयमा मालपोत तिर्न उत्साहित गर्ने ।	२०७९ पौष देखि अर्धवार्षिक रुपमा नियमित	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
२	सम्पत्ति कर		
	१. आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति कर लगाउने स्पष्ट व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति
	२. सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधिलाई अद्यावधिक गर्ने ।	२०७९ पौषसम्म	राजस्व परामर्श समिति
	३. वडामा जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि नियमित	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
	४. सम्बन्धीत कर्मचारी तथा पदाधिकारीका लागी तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
३	घर जग्गा बहाल कर		
	१. प्रतगतिशिल करको दर अवलम्बन गर्ने	२०७९ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति
	२. बहालमा भएका घर तथा जग्गाहरुको लगत संकलन गर्ने ।	२०७९ पौषसम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालय
	३. बहालमा लगाएका घरधनीहरुलाई जानकारी गराई करको दायरमा ल्याउने ।	२०७९ भाद्र देखि निरन्तर	राजस्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
४.	व्यवसाय कर		
	१. व्यवसाय कर व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी लागु गर्ने ।	२०७९ माघसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्र.स	सुधारका लागी गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	२. व्यवसाय कर सम्बन्धमा दण्ड सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ माघसम्म	राजस्व परामर्श समिति
	३. दर्ता भएका व्यवसायहरुको लगत अद्यावधिक गर्ने तथा दर्ता मान आएकालाई दर्ता गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।	नियमित	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु
	४. व्यवसाय दर्ता तथा कर संकलनका लागी मुख्य बजार क्षेत्रहरुमा घुम्ती सेवा तथा अभियान सञ्चालन गर्ने ।	२०७९ पौष देखी अर्धवार्षिक रुपमा	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु
५.	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर		
	१. जडीबुटी तथा कवाडी संकलनको सम्भाव्य क्षेत्र पहिचान गरी बिक्री हुने परिमाण यकिन गर्ने ।	२०७९ आषाढ मसान्त	राजस्व शाखा राजस्व परामर्श समिति
	२. जडीबुटी र कवाडी करको दर निर्धारण गरी सो अनुसार ठेक्का बन्दोवस्त गर्ने गर्ने ।	२०७९ आषाढ मसान्त	गाउँसभा, कार्यपालिका

ख. गैरकर राजस्व सुधार योजना

तालिका १८: गैरकर राजस्व सुधार योजनाहरु

क्र.स	सुधारका लागी गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
१	कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था		
	१. आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी परिमार्जन गर्ने । - हालको राजस्व अधिकारका सम्भाव्य शीर्षकहरु अनुसार शीर्षक हेरफेर गर्ने । - व्यवहारिक नदेखिएका, लागु नहुने तथा संघीय कानूनसँग बाझिने प्रावधानहरुलाई हटाउने । - राजस्व असुलीको व्यवस्थासंगै दण्ड, सजाय तथा पुरस्कारको व्यवस्था पनि उल्लेख गर्ने । - जग्गाको मूल्यांकनको दर निर्धारण गरी मालपोतको दर परिमार्जन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त	राजस्व परामर्श समिति
	२. राजस्व नीति सामर्थ्यमा आधारित तथा Tax-benefit Principle मा आधारित बनाउने	२०७९ कार्तिक मसान्त	गाउँपालिका
२	सांगठनिक व्यवस्था (शाखा, जनशक्ति, पूर्वाधार र सूचना व्यवस्था)		
	१. राजस्व उपशाखालाई शाखाको रुपमा स्थापना गर्ने ।	२०७९ चैत मसान्तसम्म	गाउँपालिका
	२. राजस्व शाखाका लागी थप कर्मचारी, सफ्टवेयर तथा भौतिक सुविधाको व्यवस्था गर्ने ।	२०७८ चैत मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
	३. राजस्व सफ्टवेयर सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ बैशाखसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
	४. विभिन्न स्रोतका आन्तरिक आयलाई सम्बन्धित शीर्षक अन्तर्गत आम्दानी बाँध्ने ।	२०७९ असार मसान्त	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, आर्थिक

क्र.स	सुधारका लागी गर्नु पर्ने कार्यहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
			प्रशासन शाखा
३	करदाता लक्षित कार्यक्रम तथा पारदर्शिता		
	१. विभिन्न सञ्चार माध्यमबाट कर असुलीका लागी चेतनामूलक सूचनाहरु प्रचार प्रसार गर्ने ।	२०७७ मंसिरदेखि निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र वडा कार्यालय
	२. चौमासिक रुपमा खर्चसँगै आन्तरिक आय संकलनको विवरण सार्वजनिक गर्ने ।	चौमासिक	आर्थिक प्रशासन शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४.	राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन		
	१. यस कार्ययोजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्ने ।	२०७७ साउन देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
	२. कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागी आवश्यक पर्ने बजेट व्यवस्था गर्ने ।	२०७७ माघ मसान्त	कार्यपालिका गाउँ सभा

परिच्छेद छः आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेद छ मा आगामी तीन आ.व.हरूका लागी गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । उक्त प्रक्षेपण गर्दा महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले आय बजेट तर्जुमा गर्न उल्लेखनिय सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

माथि भनिए अनुसार आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०८०/८१ देखि २०८२/८३) को लागी आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय प्रक्षेपण अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । प्रक्षेपण गरिएका अधिकांस शीर्षकहरूको आय प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत लाई मध्यनजर गरिएको छ भने केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण विगतको आय संकलनको बृद्धिदरलाई आधार मानि गरिएको छ । बृद्धिदर ऋणात्मक हुदा कुल आयको बृद्धिदरलाई आधार मानि प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका १९: आगामी तीन आ.व.का लागी राजस्व प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

क्र.स	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व. को लागी प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
क	आन्तरिक आय तर्फ	४३६५५७.२९९		१३६०५९०.९४२
१	सम्पत्ति कर	१९४२.६२०	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	४२६७.८४५
२	भूमी कर (मालपोत)	१६७४.७५०	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	३६७९.३४७
३	घर बहाल कर	११०३.२२०	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	२४२३.७२३
४	बहाल बिटौरी शुल्क	१००.०००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका	२८२.४६५

क्र.स	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व. को लागी प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
			आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	
५	व्यवसाय कर	५१०.७००	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	१०९०.५९५
६	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३५०.०००	कुल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	७४७.४२१
७	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	२५०.०००	कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने	७८४.६२६
८	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम		अनुमान नगरिएको	
९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुंगा, गिट्टी, बालुवा बिक्री)	१००००	कुल सम्भावनाको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	२८२४६.५४५
१०	सेवा शुल्क (मूल्याङ्कन समेत)		कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका	
११	नक्सापास दस्तुर	१७१४	आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	५३७.९३९७
१२	सिफारिश दस्तुर	१२५		३९२.३१३
१३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१७५		५४९.२३८
१४	नाता प्रमाणित दस्तुर	५०.		१५६.९२५
१५	अन्य दस्तुर	२५०		७८४.६२६
१६	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२००		६२७.७०१
१७	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१००		३१३.८५०
१८	अन्य राजस्व	१२५	कुल सम्भावनाको ७०	२७४.६१९

क्र.स	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व. को लागी प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
			प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने	
ख	राजस्व बाँडफाँड	६८,०७३.१५९		२०८,४५८.४०८
ख १	संघीय सरकार	६७५५८		२०५९६.३०२४
१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६७५५८	आ.व. २०७९/०८ का लागी प्राप्त सिलिङ्ग र	२०५९६.३०२४
२	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क		त्यसपछि क्रमस १ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जान	
३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी		राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले गरेको सिफारिशको आधारमा	
ख २	प्रदेश सरकार	५१५.१५९		२४९५.३८४
१	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३८७.१५९	आ.व. २०७९/०८ का लागी ७० र त्यसपछि क्रमस ११ प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जान	२१९६.३८०
२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर		अनुमान नगरिएको	
३	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर		अनुमान नगरिएको	
४	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	१२८	आ.व. २०७७/७८ मा गाउँपालिकाको हिस्सा ६० प्रतिशत र त्यसपछि वार्षिक १५ प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	२९९.००४
ग	अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण	३०१८०८		९४६४२९.५५१
ग १	संघीय सरकार	२६३२२०		८२१२७३.५८२
१	समानिकरण अनुदान	८५५००	आ.व. २०७७/७८ का लागी प्राप्त सिलिङ्ग र	२६६७६८.८२९
२	शसर्त अनुदान	१५८८२०		४९५५३४.८०१

क्र.स	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाव्यता	आगामी आ.व. को लागी प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
३	विषेश अनुदान	१४०००	त्यसपछि क्रमस ५	४३६८१.४४५
४	समपुरक अनुदान	४९००	प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	१५२८८.५०६
५	अन्य अनुदान (सामाजिक सुरक्षा, निर्वाचन क्षेत्र विकास तथा अन्य)		अनुमान नगरिएको	
ग २	प्रदेश सरकार	३८५८८		१२५१५५.९६९
१	समानिकरण अनुदान	८५३६	आ.व. २०७७/७८ का	२७६८५.५८५
२	शसर्त अनुदान	१५५५२	लागी प्राप्त सिलिङ्ग र	५०४४९.२९५
३	विषेश अनुदान	३०००	त्यसपछि क्रमस ५	९७३०.१७२
४	समपुरक अनुदान	११५००	प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने	३७२९८.९९५
ग ३	अन्य आन्तरिक अनुदान	४८००५.८५०		
१	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	४८००५.८५०	अनुमान नगरिएको	
२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान		अनुमान नगरिएको	

६.२ गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

यस गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित राजस्व/आयको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिए अनुसार र ऐन अनुसार करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा तालिकामा दिए अनुसार गाउँपालिकाको आय बृद्धि हुने देखिन्छ । आय शीर्षकको संभाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी प्रक्षेपणको लागी राजस्व संकेत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ ।

तालिका २०: आगामी तीन आ.व.का लागी राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			अनुमानित	कुल संभाव्यता	प्रक्षेपण		
		०७५/०७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान	३५३,७३१,३५०.३	३०४,२६६,६९६.३	४०४,२२१,४७९.३	४१८,५४२,९९१.९	४३६,५५७,२९९.०	४३८,०१८,०६६.०	४५३,३३१,०७८.२	४६९,२४१,७९८.०
	आन्तरिक आय	३००,०००.०	५१२,८६९.८	१,४२३,५४७.९	७८३,९८२.९	१८,६७०,२९०.०	१५,९३१,५४७.५	१६,६५६,०९७.०	१७,४१३,५९८.२
११३१३	सम्पत्ति कर					१,९४२,६२०.०	१,३५९,८३४.०	१,४२१,६७७.७७	१,४८६,३३४.१
११३१४	भूमी कर/मालपोत				५६४,२१४.६	१,६७४,७५०.०	१,१७२,३२५.०	१,२२५,६४१.०७	१,२८१,३८१.९
११३२१	घर बहाल कर					१,१०३,२२०.०	७७२,२५४.०	८०७,३७५.२७	८४४,०९३.८
१४६११	व्यवसाय कर				५९,५५०.०	५१०,७००.०	३४७,४८८.७	३६३,२९२.१३	३७९,८१४.३
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर					३५०,०००.०	२३८,१४५.८	२४८,९७६.४०	२६०,२९९.६
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क					१००,०००.०	९०,०००.०	९४,०९३.१०	९८,३७२.४
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय					२५०,०००.०	२५०,०००.०	२६१,३६९.७३	२७३,२५६.५
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम						-	-	-
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री)					१०,०००,०००.०	९,०००,०००.०	९,४०९,३१०.२३	९,८३७,२३५.५
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (मूल्याङ्कन समेत)				६१,२१८.३		-	-	-
१४२४२	नक्सापास दस्तुर					१,७१४,०००.०	१,७१४,०००.०	१,७९१,९५०.८६	१,८७३,४४६.८
१४२४३	सिफारिश दस्तुर					१२५,०००.०	१२५,०००.०	१३०,६८४.८६	१३६,६२८.३
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता				७१,०००.०	१७५,०००.०	१७५,०००.०	१८२,९५८.८१	१९१,२७९.६

राजस्व	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			अनुमानित	कुल संभाव्यता	प्रक्षेपण		
संकेत		०७५ / ०७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
	दस्तुर								
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर					५०,०००.०	५०,०००.०	५२,२७३.९५	५४,६५१.३
१४२४९	अन्य दस्तुर				२८,०००.०	२५०,०००.०	२५०,०००.०	२६१,३६९.७३	२७३,२५६.५
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत					२००,०००.०	२००,०००.०	२०९,०९५.७८	२१८,६०५.२
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत					१००,०००.०	१००,०००.०	१०४,५४७.८९	१०९,३०२.६
१४५२९	अन्य राजस्व					१२५,०००.०	८७,५००.०	९१,४७९.४१	९५,६३९.८
	राजस्व बाँडफाँड	५६,६७६,०००.०	४४,२५१,२७९.४	५५,४३२,०९२.४	६७,९४५,१५९.०	६८,०७३,१५९.०	६८,८५१,००१.५	६९,४८१,७२६.२	७०,१२५,६८१.०
	संघीय सरकार	५६,४००,०००.०	४३,९५०,०१५.१	५५,०५६,२०८.८	६७,५५८,०००.०	६७,५५८,०००.०	६८,१०३,२३१.२	६८,६५२,८६२.८	६९,२०६,९३०.२
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	५६,४००,०००.०	४३,९५०,०१५.१	५५,०५६,२०८.८	६७,५५८,०००.०	६७,५५८,०००.०	६८,१०३,२३१.२५	६८,६५२,८६२.८१	६९,२०६,९३०.२२
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क						-		
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी					-	-		
	प्रदेश सरकार	२७६,०००.०	३०१,२६४.३	३७५,८८३.६	३८७,१५९.०	५१५,१५९.०	७४७,७७०.३	८२८,८६३.४	९१८,७५०.८
११५६७	सवारी साधन कर								
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर (प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँड)	२७६,०००.०	३०१,२६४.३	३७५,८८३.६	३८७,१५९.०	३८७,१५९.०	६५८,१७०.३०	७२९,५४६.६१	८०८,६६३.४३

राजस्व	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			अनुमानित	कुल संभाव्यता	प्रक्षेपण		
संकेत		०७५ / ०७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
११४७१	मनोरञ्जन कर						-	-	
११४७२	विज्ञापन कर					१२८,०००.०	८९,६००.००	९९,३१६.८१	११०,०८७.३८
	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	२०७,०५५,३५०.३	२२७,८३०,६३०.५	२९७,४७०,८३९.०	३०१,८०८,०००.०	३०१,८०८,०००.०	३०३,३३२,७६५.१	३१५,३१८,६४७.३	३२७,७७८,१३९.३
	संघीय सरकार	१६४,०९४,३५०.३	२०५,५७५,४४३.५	२७३,५७५,०४८.०	२६३,२२०,०००.०	२६३,२२०,०००.०	२६३,२२०,०००.०	२७३,६२०,८६७.५	२८४,४३२,७१४.७
१३३११	समानिकरण अनुदान	७३,०००,०००.०	७९,०००,०००.०	८२,०००,०००.०	८५,५००,०००.०	८५,५००,०००.०	८५,५००,०००.०	८८,८७८,४४४.६	९२,३९०,३८४.९
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	८५,९००,०००.०	११८,२१४,५३६.०	१८०,९७५,०४८.०	१५८,८२०,०००.०	१५८,८२०,०००.०	१५८,८२०,०००.०	१६५,०९५,६०८.९	१७१,६१९,१९२.१
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					-	-	-	-
१३३१४	विषेश अनुदान चालु	३,७८४,३५०.३	८,०००,०००.०	९,०००,०००.०	१४,०००,०००.०	१४,०००,०००.०	१४,०००,०००.०	१४,५५३,१९५.६	१५,१२८,२५०.२
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					-	-	-	-
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु			१,६००,०००.०	४,९००,०००.०	४,९००,०००.०	४,९००,०००.०	५,०९३,६१८.५	५,२९४,८८७.६
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					-	-	-	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	१,४१०,०००.०	३६०,९०७.५			-	-	-	
	प्रदेश सरकार	४२,९६१,०००.०	२२,२५५,१८७.०	२३,८९५,७९१.०	३८,५८८,०००.०	३८,५८८,०००.०	४०,११२,७६५.१	४१,६९७,७७९.८	४३,३४५,४२४.७
१३३११	समानिकरण अनुदान	४,९६१,०००.०	१०,११८,०००.०	१०,०७१,०००.०	८,५३६,०००.०	८,५३६,०००.०	८,८७३,२९१.२६	९,२२३,९१०.२४	९,५८८,३८३.५६
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु		९,४४२,७८७.०	४,७८७,८२३.०	१५,५५२,०००.०	१५,५५२,०००.०	१६,१६६,५२१.२८	१६,८०५,३२४.७४	१७,४६९,३६९.८६
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					-	-		
१३३१४	विषेश अनुदान चालु	२८,०००,०००.०		४,५१३,५९४.०	३,०००,०००.०	३,०००,०००.०	३,११८,५४१.९१	३,२४१,७६७.८९	३,३६९,८६३.०१

राजस्व	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			अनुमानित	कुल संभाव्यता	प्रक्षेपण		
संकेत		०७५ / ०७६	०७६ / ७७	०७७ / ७८	०७८ / ७९		०७९ / ८०	०८० / ८१	०८१ / ८२
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					-	-		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१०,०००,०००.०	२,६९४,४००.०	४,५२३,३७४.०	११,५००,०००.०	११,५००,०००.०	११,९५४,४१०.६७	१२,४२६,७७६.९१	१२,९१७,८०८.२२
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					-	-		
	अन्य आन्तरिक अनुदान	८९,७००,०००.०	३१,६७१,९१६.६	४९,८९५,०००.०	४८,००५,८५०.०	४८,००५,८५०.०	४९,९०२,७५१.८	५१,८७४,६०७.७	५३,९२४,३७९.५
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	८९,७००,०००.०	३१,६७१,९१६.६	४९,८९५,०००.०	४८,००५,८५०.०	४८,००५,८५०.०			
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (जनसहभागिता)	८,०००,०००.०							

परिच्छेद सात : अपेक्षित आय

यस ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गर्ने क्रममा विभिन्न स्रोतहरुबाट सूचना तथा तथ्यांकहरु संकलन गरिएको थियो । सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यान्वयन पश्चात् गाउँपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिका नं. १५ मा दिईएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्दा प्रश्नावली तथा विभिन्न किसिमका फारमहरुको पनि प्रयोग गरी गाउँपालिकाको कार्यालय तथा यस संग सम्बन्धित अधिकारीहरुबाट समेत सूचना संकलन गरिएको थियो । यो प्रक्षेपण तयार गर्दासम्म प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार बीच राजस्व बाँडफाँड हुने सवारी करको मात्र आधार प्राप्त भएकोले सोही आधारमा समावेश गरिएको छ भने अन्य नयाँ स्रोतहरुको आधार तयार नभएकोले त्यसलाई समावेश गरिएको छैन । यस कार्ययोजनाले हालको राजस्व संकलन तथा प्रशासनको अवस्थालाई सुधार गर्नका लागि आवश्यक कृयाकलापहरु पहिचान गरि राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । संकलित तथ्यांक, विद्यमान प्रवृत्ति, उपलब्ध सूचनाको विश्लेषण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनामा निर्दिष्ट गरिएका क्रियाकलापहरुको कार्यान्वयन हुने मान्यता र त्यसको नतिजा समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । राजस्व बाँडफाँडको प्रक्षेपण गर्दा हाल बाँडफाँड निश्चित भएका स्रोतहरुको मात्र प्रक्षेपण गरिएको छ ।

यस अध्ययनको विस्लेषण अनुसार ठाँटिकाँध गाउँपालिकाकाको आगामी आ.व. २०७९/८० को कुल बजेट ३८ करोड ८१ लाख १५ हजार हुने सक्ने अनुमान गरिएको छ । प्रस्तुत विवरणले गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सो आ.व. मा १ करोड ५९ लाख ३१ हजार हुने अनुमान गरिएको छ । यस अनुमानीत रकम कुल आयको करिब ४.१० प्रतिशत हुन आँउछ । सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् आगामी तीन आर्थिक वर्षहरुमा हुने आय संरचना देहाय अनुसार हुने प्रक्षेपण गरिएको छ (तालिका नं. १५) ।

तालिका २१: प्रक्षेपित आय संरचना (रु. हजारमा)

क्र. सं.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	प्रक्षेपण		
		०७७/०७८	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२
१	आन्तरिक आय	१४२३.५४७९	१५९३१.५४७५	१६६५६.०९७	१७४१३.५९८२१
२	राजस्व बाँडफाँड प्राप्त आय	५५४३२.०९२	६८८५१.००	६९४८१.७२६	७०१२५.६८१
	संघीय सरकार	५५०५६.२०८	६८१०३.२३१	६८६५२.८६२	६९२०६.९३
	प्रदेश सरकार	३७५.८८३	७४७.७७	८२८.८६	९१८.७५
३	अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण	३४७३६५.८३	३०३३३२.७६५	३१५३१८.६४७	३२७७७८.१३९

क्र. सं.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ	प्रक्षेपण		
		०७७/०७८	०७९/०८०	०८०/०८१	०८१/०८२
	संघीय सरकार	२७३५७५.०४	२६३२२०	२७३६२०.८६७	२८४४३२.७१४
	प्रदेश सरकार	२३८९५.७९१	४०११२.७६५	४१६९७.७७९	४३३४५.४२४
	अन्य आन्तरिक अनुदान	४९८९५			
४	जनसहभागिता				
	जम्मा	४०४२२१.४७	३८८११५.३१४	४०१४५६.४७	४१५३१७.४१८
	कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)	०.३५	४.१०	४.१४	४.१९

प्रस्तुत विवरणमा उल्लेख गरिए अनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि यस गाउँपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा ठुलै परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि गाउँपालिकाले यस तर्फ निम्न कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ :

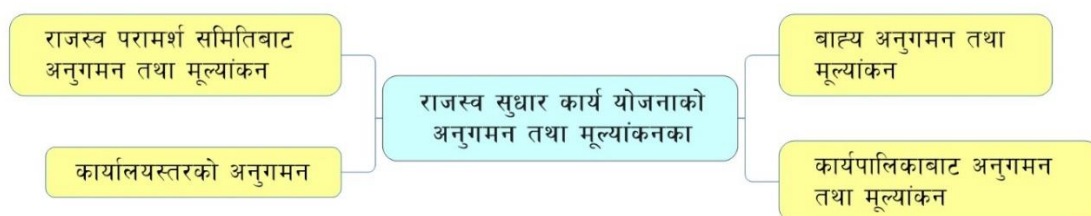
- ✓ आय संकलनको लागि आवश्यक ऐन तथा कार्यविधिहरु तयार गर्ने
- ✓ राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने ।
- ✓ आर्थिक ऐन संसोधन गरी संघीय कानून अनुकुलन शुल्कको दर निर्धारण गरी वस्तुपरक बनाउने ।
- ✓ दरबन्दी अनुसार पदपूर्ति नहुँदा विषयगत शाखाको कार्यसम्पादनमा असर परेको ले यथाशिघ्र पदपूर्ति गर्ने ।
- ✓ गाउँपालिकाले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून र सोको मापदण्ड अनुसार स्रोत नक्साङ्कन नगरेकोले सोको संकलन र अभिलेख राख्ने कार्यमा पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- ✓ गाउँपालिकाको करदाताको अभिलेख तथा कुन शीर्षकबाट कतिकर उठाइएको हो त्यसको अभिलेख व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- ✓ आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- ✓ सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था व्यवस्थित गरी कम्प्यूटरिकृत अभिलेख तयार गर्ने । साथै सम्पत्ति करको मूल्यांकन तथा करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- ✓ प्राकृतिक, खानीजन्य तथा नदीजन्य वस्तुको दर निर्धारण गरी बिक्री सम्बन्धी वार्षिक ठेक्कालाई समयवद्ध र नियमित गर्ने साथै यसको सून्य वातावरणिय असर पनि अनुगमन गर्ने ।

- ✓ घरबहाल कर तथा व्यवसाय करलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- ✓ राजस्व प्रशासन संग सम्बन्धित कर्मचारीहरुका लागी तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- ✓ राजस्व परामर्श समितिको परिचालन वा राजस्व शाखाको क्षमता विकास गर्ने
- ✓ व्यवसाय तथा सवारी दर्ता तथा नविकरणको व्यवस्था गर्ने ।
- ✓ गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको आधारभुत तथ्याकं संकलन, अभिलेख र सोको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

गाउँपालिकालाई प्राप्त राजस्व अधिकारहरु मध्ये कतिपय अधिकारहरु विगतको तुलनामा केहि फरक भएकाले क्रमिक रुपले परिष्कृत हुँदै आउँदा राजस्व व्यवस्थापनलाई त्यस सुधार गर्दै लैजानु पर्ने देखिन्छ । राजस्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरुलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ ।

परिच्छेद आठ: कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकन

यस परिच्छेद सातमा कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनको बारेमा प्रस्तुत गरिएको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समितिलाई फागुन महिनाभित्र आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा महत्वपूर्ण सहयोग गर्नेछ । प्रत्येक आर्थिक वर्षको राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सम्बन्धित समितिलाई निर्णयहरूको लागी उपयुक्त आधार हुनेछ । राजस्व सुधारका बजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुगमन गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका साथै आय असुली भए नभएको सम्बन्धमा पनि नियमित रूपमा अनुगमन गर्न आवश्यक हुन्छ । आगामी आ.व. को आय प्रक्षेपणका लागी त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्ने तथा आर्थिक वर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक वर्षका लागी तय गरिएका क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्यांकन गर्नुपर्दछ । राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागी चार तहको अनुगमन तथा मूल्यांकन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ । चित्र नं. ७ मा यसका सुधारका योजनाहरू देखाइएको छ भने विस्तृत रूपमा तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ७: राजस्व सुधारका कार्य योजनाहरू

(क) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रूपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय संकलनको अवस्थाको बारेमा नियमित अनुगमन गर्नुपर्दछ र कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्नु पर्दछ । आगामी आर्थिक वर्षको लागी आयको अनुमान गर्ने विगतका कार्यको मूल्यांकन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारका लागी सिफारिश गर्नुपर्दछ र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अलावा आर्थिक वर्षको समाप्ती पश्चात् पनि राजस्व सुधार योजनाको समीक्षा गर्ने गरिन्छ ।

(ख) कार्यालयस्तरको अनुगमन

गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखाका प्रतिनिधिहरू यो योजना कार्यान्वयन र अनुगमनमा बढी सक्रिय हुनु आवश्यक हुन्छ। यस सम्बन्धि गाउँपालिकाले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक बसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको पुनरावलोकन/अनुगमन गरी लक्ष्य हासिल गर्नेतर्फ नीतिगत निर्णयहरू कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन

राजस्व परामर्श समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफल गरी कार्यपालिकाको बैठकले आवश्यक निर्णय गर्ने गर्दछ। सो छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक निर्णय गर्नु गरिन्छ।

(घ) बाह्य अनुगमन तथा मूल्यांकन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, प्रदेश मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनका लागी सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन्। यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ। यसका साथै करदाताहरूको अनुभव, सल्लाह, प्रतिक्रियाले पनि अनुगमनको लागी मार्गदर्शन हुनसक्छ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: सन्दर्भ सामग्रीहरूको सूची

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र	श्रोत
नेपालको संविधान	राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड (भाग १९: धारा २२८ देखी २३० सम्म) स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ : धारा २२८ देखी २३० सम्म) संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखी ९ सम्म)	नेपाल कानून आयोग
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार (परिच्छेद: ३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तीय अधिकार क्षेत्र (परिच्छेद: ९) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली (परिच्छेद: १०)	नेपाल कानून आयोग
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	राजस्वको अधिकार (परिच्छेद: २) राजस्वको बाँडफाँड (परिच्छेद: ३) अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद: ४) वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेद: ५) आय व्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफा १८) राजस्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफा १९) वित्तीय अनुशासन (परिच्छेद: ८) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची १, २ र ३) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड (अनुसूची ४)	नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय https://www.mof.gov.np/site/publication-category/93
राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँड तथा अनुदान (परिच्छेद ४)	नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय https://www.mof.gov.np/site/publication-category/93
केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन, २०७५	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भएका गरिएका संशोधनहरू	नेपाल कानून आयोग
नेपाल सरकारको वार्षिक बजेट वक्तव्य र आर्थिक	स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधित	नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय

सन्दर्भ सामाग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र	श्रोत
ऐनहरु	प्रावधानहरु	
प्रदेश सरकारको वार्षिक बजेट वक्तव्य र प्रदेश आर्थिक ऐनहरु	स्थानीय तह र प्रदेश सरकार बीच साभा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानूनले गरेका व्यवस्थाहरु	कर्णाली प्रदेश सरकार, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय http://moeap.karnali.gov.np
स्थानीय तहको आर्थिक ऐन २०७४/०७५		नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४	स्थानीय तहको राजस्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एक रुपताका लागी	नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय
स्थानीय तहको आर्थिक ऐनको नमूना, २०७४		नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
एकीकृत सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४		नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
स्थानीय तहमा सेवा प्रवाह सम्बन्धी व्यवस्था, २०७४		नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७५		नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय
प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको		नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय
स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण (प्रोफाईल)	स्थानीय तहको राजस्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरुको आधार (Base) बारेको सूचना र तथ्यांक	सम्बन्धित स्थानीय तह
स्थानीय तहका विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरु	स्थानीय राजस्व र आयको प्रवृत्ति विश्लेषण	सम्बन्धित स्थानीय तह
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानूनका नमूनाहरु	स्थानीय तहको राजस्व अधिकारको उपयोगका लागी कानूनी र नीतिगत व्यवस्था	नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय नेपाल कानून आयोग

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र	श्रोत
		नेपाल सरकार संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय लगायतका सम्बन्धित निकायहरु
■ अन्य स्थानीय तहले विगतमा तर्जुमा गरेका कार्ययोजनाहरु	सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा	अन्य स्थानीय तहहरु
■ अध्ययन क्षेत्रमा रहेका कलष्टर अन्तर्गतका स्थानीय तहसंग आधारित विभिन्न आर्थिक वर्षहरुको नगरपालिका विकास योजना, गाउँपालिकाका विकास योजना बजेट तथा कार्यक्रमहरु		सम्बन्धित स्थानीय तह
■ संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका प्रगति प्रतिवेदनहरु		संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
■ अन्य दस्तावेजहरु	सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा	विभिन्न निकायहरु

अनुसूची २: राजस्व सुधार कार्ययोजनाका सूचकहरु

(दफा ८.३ सँग सम्बन्धित)

१ गाउँपालिका/नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

तालिका १: पालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

क्षेत्र / शीर्षक	विवरण
१.१ संक्षिप्त परिचय	
नामाकरण	
घरधुरी (संख्या)	
जनसंख्या (संख्या)	
क्षेत्रफल (वर्ग किलोमिटर)	
वडा विभाजन (संख्या)	
प्रशिद्ध स्थलहरु (स्थान नाम)	
१.२ मुख्य पूर्वाधारको अवस्था	
सडक (किलोमिटर)	
बाटो (किलोमिटर)	
पुल (मिटर)	
बिजुली (घरधुरी संख्या)	
खानेपानी तथा सिंचाई	
सावर्जनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु (संख्या)	
फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण केजीमा)	
फोहरको व्यवस्थापनको अवस्था	
१.३ आर्थिक अवस्था	
उद्योग, तथा कलकारखाना (संख्या र नाम)	
व्यापार / व्यवसाय (संख्या)	
मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु (स्थान नाम)	
प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा (नाम)	
रोजगार जनसंख्या (प्रतिशत)	

२. पालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

२.१ कर्मचारीहरूको विवरण

तालिका २: कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१.				
२.				
३.				
४.				
५.				

तालिका ३: पालिकाको भौतिक सुविधाहरू (नाम र संख्या समेत)

क्र.सं.	नाम	नाम	संख्या
१	कार्यालयका भवनहरू (वडा भवन समेत)		
२	सवारी साधन		
३	फर्निचर		
४	कम्प्युटर		
५	प्रिन्टर		
६	अन्य (उल्लेख गर्ने)		

२.२ राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

तालिका ४ : राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			

२.३ राजस्व प्रशासन शाखाका भौतिक सुविधाहरू

क्र.सं.	नाम	विवरण
१	कार्यक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता	
२	फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू	
३	राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग	
४	कम्प्युटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग	
५	अन्य (उल्लेख गर्ने)	

● राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			
५			
६			
७			

..... गाउँपालिका/नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाह्य) सम्बन्धी विवरण:

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरूको यथार्थ आयविवरण
- चालु आर्थिक वर्षको अनुमानीत/बजेट विवरण
- चालु आर्थिक वर्षकालागी गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन (कर, शुल्क, दस्तुरका दरहरू)

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- राजस्व ठेक्का सम्बन्धि विवरण
- गाउँपालिका/नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण
- राजस्व परिचालनकालागी भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

अनुसूची ३: विषयगत विश्लेषणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलनको नमूना फाराम

(दफा ८.३ सँग सम्बन्धित)

१. राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरू
क) संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचनामा छु छैन ?		
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरबंदी छन् ? र हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व शाखाले गर्ने कामका लागि कार्यविवरण छु की छैन ?		
कर्मचारीहरूलाई उनीहरूको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रूपमा दिईएको छु छैन ?		
कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ ?		
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ? (सफ्टवेयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)		
कर्मचारीको राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमता विकासको लागि के गरिएको छु ?		
राजस्व परिचालनका लागि वडालाई दिईएको जिम्मेवारी के छु ?		
ख) राजस्व प्रशासन संचालनको अवस्था		
करदाताहरूको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छु ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरू – सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, बहाल आदि		
गाउँ/नगरपालिकाको स्वामीत्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरूको विवरण तथा सोको परिचालन कस्तो छु ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्यांकन कतिको सहि रूपमा भएको छु ? मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण भएको छु छैन ?		
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरू के के छन् र तिनको नियन्त्रणको लागि कस्तो नीति लिईएको छु ?		
व्यवस्थाको बर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छु ?		
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढीलो बुझाएमा जरीवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आय स्रोतहरूमा कसरी लागु गरिएको छु ?		
करदाताहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने कर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्था के छु र		

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरू	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागी सुझावहरू
कृषिको प्रभावकारी छ ?		
गाउँ/नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नेसक्ने व्यवस्था केकस्तो छ ?		
राजस्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष तथा असुली अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ ?		
सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो छ ?		
ग) सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदाताहरूलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ ? (शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ बोर्ड, वेब साईट आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरूको सहभागीता कस्तो छ ?		
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरूको प्रभावकारीता कस्तो छ ? (बैठक संख्या, निर्णयहरू आदि)		
राजस्व असुलीमा सरोकार पक्षहरूको सकारात्मक सहभागीताको अवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?		
आयका स्रोतहरूको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ?		
गाउँ/नगरपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन?		
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरको छ छैन ? छ भने आएका बेरुजुहरू कसरी संबोधन भएका छन् ?		

निष्कर्ष: गाउँ/नगरपालिकाले राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनको लागी लिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था

क.

ख.

ग.

२. स्थानीय तहलाई प्राप्त आन्तरिक राजस्व अधिकार र परिचालनको अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क.	कर तर्फ			
	भूमि कर (मालपोत)			
	सम्पत्ति कर			
	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)			
	घर जग्गा बहाल कर			
	व्यवसाय कर			
	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर			
	विज्ञापन कर			
	मनोरन्जन कर			
ख.	अन्य राजस्व			
	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			
	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर विक्री			
	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्री वापतको आय			
	नक्सापास दस्तुर			
	व्यक्तिगत घटना दर्ता बिलम्ब शुल्क			
	बहाल बिटौरी शुल्क			
	पार्किङ्ग शुल्क			
	अस्पताल संचालन			
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
	स्थानीय खानेपानी महसुल			
	स्थानीय विद्युत महसुल			
	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जीपप्लायर, प्यारागलाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार			

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
	तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, बसपार्क, पुलआदि			
	मूल्यांकन सेवा शुल्क			
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म आदि)			
	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर			
	दण्ड जरिवाना			

माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सोको विवरण :

क.

ख.

ग.

आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरु तथा सोको परिचालन गर्ने उपाय:

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरु	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय

अनुसूची ४: वस्तुगत विश्लेषणसंग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलनको नमूना फाराम

(दफा ८.३ संग सम्बन्धित)

१.गाउँपालिका/नगरपालिकाका आयका स्रोतहरू तथा हालको अवस्था

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण (छ/छैन)	दर निर्धारणको अवस्था भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको
क.	कर तर्फ			
	भूमि कर (मालपोत)			
	सम्पत्ति कर			
	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)			
	घर जग्गा बहाल कर			
	व्यवसाय कर			
	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर			
	विज्ञापन कर			
	मनोरन्जन कर			
ख.	अन्य राजस्व			
	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			
	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर विक्री			
	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्री वापतको आय			
	नक्सापास दस्तुर			
	व्यक्तिगत घटना दर्ता बिलम्ब शुल्क			
	बहाल बिटौरी शुल्क			
	पार्किङ्ग शुल्क			
	अस्पताल संचालन			
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
	स्थानीय खानेपानी महसुल			
	स्थानीय विद्युत महसुल			

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण (छ/छैन)	दर निर्धारणको अवस्था भएको/नभएको	संकलन भएको/नभएको
	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जीपप्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वृत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, बसपार्क, पुलआदि			
	मूल्यांकन सेवा शुल्क			
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म आदि)			
	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर			
	दण्ड जरिवाना			

२. गाउँपालिका/नगरपालिकाको स्वमित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क.	स्वामीत्वमा रहेको जग्गा				
ख.	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

३. गाउँपालिका/नगरपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन तथा औजारहरु

क्र.सं.	स्थान	सम्पत्ति विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१.	भवन			
२.	मेसीन औजार			

४. करमा आधारित सूचनाहरु

क. सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका/नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या :

गत आ.व. मा कर तिर्ने करदाता संख्या : संकलित रकम :

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औषत बहाल दर
१.	व्यापारीक प्रयोजनका लागी निर्मित भवन/घरहरु (नोट: व्यापारीक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु -कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रीट वा स्टीलको छाना भएका)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्कै घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्कै घर (With RCC Frame Structure)			

ग. मालपोत (भूमीकर) सम्बन्धी विवरण

..... गाउँपालिका/नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या :

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता संख्या : संकलित रकम :

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औषत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१.	शहरी क्षेत्र			
२	आवासिय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४.	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

घ. सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

..... गाउँपालिका/नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या :

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता संख्या : संकलित रकम :

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१.	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ड. व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

..... गाउँपालिका/नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या :

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता संख्या : संकलित रकम :

क्र.सं.	संचालनमा रहेका व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी (संख्या)	मझौला लगानी (संख्या)	ठुला लगानी (संख्या)	कैफियत
१.	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी, विमा आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४.	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५.	अन्य व्यवसायहरु				

च. प्राकृतिक स्रोतजन्य वस्तु विक्री

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	वस्तुहरू	कुल उत्खनन योग्य परिणाम	विक्री मूल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
१.		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		बालुवा			
		दहत्तर बहत्तर			
		अन्य			
२.		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		बालुवा			
		दहत्तर बहत्तर			
		अन्य			

छ. जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तुको व्यवसायिक उपयोग

क्र.सं.	वस्तुहरू	इकाई	कुल संकलन र व्यवसायिक उपयोग (परिमाण)	अनुमानित मूल्य
क.	जडिबुटी जन्य वस्तुहरू			
ख.	कवाडीजन्य वस्तुहरू			
ग.	जिवजन्तुको हाड, सिंग, खुर, प्वाँख			

ज. बहाल बित्तैरी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सम्पतिहरू	इकाई	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरू			
ख.	सार्वजनिक जग्गा			

भ. गाउँपालिका/नगरपालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना (छ / छैन)	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	बिजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायामशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
	अन्य				
	जम्मा				

कर तथा शुल्कको दरमा देखिएका कमी कमजोरी तथा सुधारको उपाय

दररेट निर्धारणमा कमी कमजोरी देखिएका आय शीर्षकहरु	कारण	सुधार गर्ने उपाय

अनुसूची ५: आय प्रक्षेपणको ढाँचा

(दफा ८.५ सँग सम्बन्धित)

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर (प्रतिशत)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान								
११०००	कर								
११३००	सम्पत्ति कर								
११३१०	अचल सम्पत्तिमा लाग्ने कर								
११३११	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर								
११३१२	संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर								
११३१३	सम्पत्ति कर								
११३१४	भूमीकर (मालपोत)								
११३२०	खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर								
११३२१	घर बहाल कर								
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क								
११३५०	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर								
११३५१	व्यवसाय कर								
११४००	वस्तु तथा सेवामा आधारित कर								
११४१०	मुल्य अभिवृद्धि कर								
११४११	वाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर								
११४२०	अन्तःशुल्क								
११४२१	वाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क								
११४४०	विशेष सेवामा लाग्ने कर								
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर								
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क: शैक्षिक संस्था								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर (प्रतिशत)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क: वैदेशिक अध्ययन								
११४५०	पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर								
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर)								
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर								
११४७०	मनोरंजन कर								
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री								
११४७२	विज्ञापन कर								
११४७३	अन्य मनोरंजन कर								
११६००	अन्य कर								
११६१०	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने								
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर								
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर								
११६२०	व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने								
११६२१	चालक अनुमति पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर								
११६३०	कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर								
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर								
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर								
११६९०	अन्य कर								
११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)								
१३०००	अनुदान								
१३१००	द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर (प्रतिशत)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
१३११०	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान								
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान								
१३१२०	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान								
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान								
१३२००	बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान								
१३२१०	बहुपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान								
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान								
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालू अनुदान								
१३२२०	बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान								
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान								
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान								
१३३००	अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण								
१३३१०	अन्तरसरकारी अनुदान								
१३३११	समानिकरण अनुदान								
१३३१२	शसर्त अनुदान								
१३३१३	विशेष अनुदान								
१३३१४	समपुरक अनुदान								
१३३१५	अन्य अनुदान								
१३३२०	अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान								
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान								
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान								
१४०००	अन्य राजस्व								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर (प्रतिशत)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
१४१००	सम्पत्तिबाट प्राप्त आय								
१४११०	व्याज								
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज								
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज								
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज								
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज								
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज								
१४१२०	लाभांश								
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश								
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश								
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश								
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश								
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश								
१४१५०	भाडा तथा रोयल्टी								
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय								
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी								
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी								
१४१७०	राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय								
१४१७१	वन रोयल्टी								
१४१७२	खानी रोयल्टी								
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी								
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी								
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी								
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर (प्रतिशत)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी								
१४१७८	सवारी साधन कर								
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजस्व								
१४२००	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम								
१४२१०	बस्तु तथा सेवा बिक्रीबाट प्राप्त रकम								
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रीबाट प्राप्त रकम								
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम								
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम								
१४२१६	निजी द्वारा वापतको शुल्क								
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग वापतको शुल्क								
१४२१८	विद्युत सेवा शुल्क								
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क								
१४२२०	प्रशासनिक सेवा शुल्क								
१४२२१	न्यायिक दस्तुर								
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी								
१४२२४	परीक्षा शुल्क								
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी								
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क								
१४२४०	दस्तुर								
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क								
१४२४२	नक्सापास दस्तुर								
१४२४३	सिफारिश दस्तुर								
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर								
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर								
१४२४६	मूल्याङ्कन दस्तुर								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर (प्रतिशत)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
१४२४९	अन्य दस्तुर								
१४३००	दण्ड, जरिवाना र जफत								
१४३१०	दण्ड, जरिवाना र जफत								
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत								
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत								
१४४००	अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण								
१४४१०	चालु हस्तान्तरण								
१४४११	चालु हस्तान्तरण								
१४४२०	पूँजीगत हस्तान्तरण								
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण								
१४५००	विविध राजस्व								
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु								
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती								
१४५२०	अन्य राजस्व								
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क								
१४५२२	साना सवारी कर								
१४५२३	लागत सहभागिता								
१४५२९	अन्य राजस्व (विविध आय)								
१४५३०	पूँजीगत राजस्व								
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल विक्रीबाट प्राप्त आय								
१५०००	बेरुजु								
१५१००	बेरुजु								
१५११०	बेरुजु								
१५१११	बेरुजु								
३३०००	दायित्व								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (विगत तीन आ.व.को)			औसत बृद्धि दर (प्रतिशत)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८		२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
३३१००	आन्तरिक दायित्व								
३३१९०	खुद आन्तरिक कृण								
३३१९१	कृण पत्र मार्फत् प्राप्त कृण								
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त कृण								
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त कृण								
३३२००	बाह्य वित्तीय दायित्व								
३३२४०	खुद वैदेशिक कृण								
३३२४१	वैदेशिक कृणको प्राप्ति								
	जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व								

..... गाउँपालिका/नगरपालिकाको आय संरचनाको सारांश

रु हजारमा

क्र.सं.	राजस्व शीर्षक	यथार्थ (अघिल्लो आ.व.को)	प्रस्तावित आय (चालु आ.व.को)	प्रक्षेपित आय (आगामी तीन आ.व.को)		
		२०७७/०७८	२०७८/०७९	२०७९/०८०	२०८०/०८१	२०८१/०८२
१	आन्तरिक आय					
२	संघीय राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय					
३	प्रदेश राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय					
४	अनुदान					
५	दायित्व					
६	जनसहभागिता					
कुल आय						
कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा (प्रतिशतमा)						